

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

ФАКУЛЬТЕТ СОЦІОЛОГІЇ ТА УПРАВЛІННЯ

КАФЕДРА СОЦІОЛОГІЇ

**Кваліфікаційна робота
бакалавра**

**КОМУНІКАТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ РОЗВ'ЯЗАННЯ
КОНФЛІКТІВ У МОЛОДІЙ СІМ'Ї З ДИТИНОЮ
ДО ТРЬОХ РОКІВ**

Виконала: студентка IV курсу,
групи 6.0540-смк
спеціальності 054 «Соціологія»
освітньої програми «Соціологія медіації і
кримінології»
Є.І. Владикіна

Керівник: професор кафедри соціології,
професор, доктор філософських наук,
Лепський М.А.

Рецензент: завідувач кафедри соціології,
доцент, доктор філософських наук
Скворець В.О.

Запоріжжя—2024

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет Соціології та управління
Кафедра Соціології
Рівень вищої освіти Бакалавр
Спеціальність 054 «Соціологія»
Освітня програма «Соціологія медіації і кримінології»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри
В.О. Скворець _____
07 грудня 2023 року

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТЦІ

Владикіній Єві Ігорівні

1. Тема роботи (проекту) Комунікативні технології вирішення конфлікту в молодій сім'ї з дитиною до трьох років
Керівник роботи проф. к. соціології, проф., док. філос. н., Лепський М.А
Затверджені наказом ЗНУ від 18 січня 2024 року № 77-с
2. Строк подання студентом роботи 3 червня 2024 р.
3. Вихідні дані до роботи 1. Степико В.П., Хоменко Н.В., Черній Л.В. Соціологія сім'ї. Київ : Вид-во УДУ ім. Михайла Драгоманова, 2022. 192с. 2. Немченко А.Б., Ніраз І.В. Методологія системного підходу в управлінні організацією. Наукові записки. 2007. Т. 4, № 10. С. 275–279. 3. Лепський М. А. Моделювання у системному дослідженні. Методологія досліджень мас-медіа: робоча книга (handbook) / ред. К. Г. Сіріньок-Долгарьової. Запоріжжя : ЗНУ, 2017. 156 с. 4. Захарченко М.В., Погорілий О.І. Історія соціології (від античності до початку ХХ ст.). Київ : Либідь, 1993. 336 с. 5. Слюсар Л.І. Шлюб в Україні у демографічному вимірі: історія і сучасність. Київ : НАН України, Ін-т демографії та соціальних досліджень ім. М. В. Птухи, 2021. 180 с.
4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити):
1. Уточнити зміст понять: «комунікативні технології» та «конфлікт». 2. Вивчити історію соціогуманітарного дослідження комунікативних технологій розв'язання конфліктів у молодій сім'ї. 3. Дослідити принципи і методи дослідження комунікативних технологій розв'язання конфліктів у молодій сім'ї з дитиною до трьох років. 4. Проаналізувати зміст та конфігурації конфліктів у взаємодії молоді сім'ї з дитиною до трьох років. 5. Розглянути стратегії та тактики комунікативних технологій розв'язання конфліктів. 6. Дослідити використання комунікативних технологій розв'язання конфліктів. 7. Обґрунтувати метод дослідження комунікативних технологій розв'язання конфліктів у молодій сім'ї з дитиною до трьох років. 8. Проаналізувати результати емпіричного дослідження комунікативних технологій розв'язання конфліктів у молодій сім'ї з дитиною до трьох років. 9. Визначити напрями вдосконалення комунікативних технологій розв'язання конфліктів у молодій сім'ї з дитиною до трьох років.

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень)

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Розділ 1	професор кафедри соціології, професор, доктор філософських наук, Лепський М.А.	10.02.23	10.02.23
Розділ 2	професор кафедри соціології, професор, доктор філософських наук, Лепський М.А.	15.03.24	15.03.24
Розділ 3	професор кафедри соціології, професор, доктор філософських наук, Лепський М.А.	20.05.24	20.05.24

7. Дата видачі завдання 07 грудня 2023 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	Вибір та формулювання теми роботи	Листопад 2023	<i>виконано</i>
2.	Опрацювання наукових джерел	Грудень 2023	<i>виконано</i>
3.	Робота над вступом	Лютий 2024	<i>виконано</i>
4.	Робота над першим розділом	Лютий 2024	<i>виконано</i>
5.	Робота над другим розділом	Березень 2024	<i>виконано</i>
6.	Проведення соціологічного дослідження	Травень 2024	<i>виконано</i>
7.	Робота над третім розділом	Травень 2024	<i>виконано</i>
8.	Робота над висновками	Травень 2024	<i>виконано</i>

Студентка _____ Є.І. Владикіна

Керівник роботи (проекту) _____ М.А. Лепський

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер _____ Т.О. Ратушна

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота: складається з 71 сторінки, 44 позицій у списку літератури, 3 додатків.

СІМ'Я, ДИТИНА, ПОДРУЖЖЯ, КОНФЛІКТ

Мета наукового дослідження: визначити напрями вдосконалення та застосування комунікативних технологій розв'язання конфліктів у взаємодії молоді сім'ї з дитиною до трьох років.

Об'єкт наукового дослідження: конфлікти у взаємодії молоді сім'ї з дитиною до трьох років.

Предмет наукового дослідження: детермінанти оптимізації комунікативних технологій розв'язання конфліктів у взаємодії молоді сім'ї з дитиною до трьох років.

Методи наукового дослідження: соціологічне інтерв'ю.

Гіпотеза дослідження: впровадження комунікативних технологій сприятиме позитивній динаміці взаємин між членами молоді сім'ї з дитиною віком до трьох років та допоможе вирішувати конфліктні ситуації, пов'язані з батьківством.

Висновки: 1. Конфлікти негативно впливають на емоційну близькість та довіру між партнерами. Однією з причин цього є те, що конфлікти часто супроводжуються негативними емоціями, такими як злість, образа, роздратування та розчарування, які створюють бар'єри для спілкування та взаєморозуміння між партнерами.

2. В молодих сім'ях з маленькими дітьми найпоширенішою тактикою вирішення конфліктів є компроміс. Така тактика вирішення конфліктів свідчить про важливість для сімей знайти баланс між інтересами двох сторін для досягнення узгодження.

3. Використання відкритої та емпатичної комунікації сприяє успішному розв'язанню конфліктів та підтримує гармонійні стосунки у сім'ї.

SUMMARY

Bachelor thesis consists of 71 pages, 44 literature sources, 3 annexes.

FAMILY, CHILD, COUPLE, CONFLICT

Research purpose is to determine the directions for improving and implementing communicative technologies for resolving conflicts in the interaction of a young family with a child up to three years old.

Research object is conflicts in the interaction of a young family with a child up to three years old.

Research subject is determinants of optimizing communicative technologies for resolving conflicts in the interaction of a young family with a child up to three years old.

Research methods sociological interview.

Research hypothesis is the implementation of communicative technologies will contribute to a positive dynamics of relationships among members of a young family with a child up to three years old and will help resolve conflict situations associated with parenthood.

Conclusions: 1. Conflicts negatively impact emotional intimacy and trust between partners. One reason for this is that conflicts are often accompanied by negative emotions such as anger, resentment, irritation, and disappointment, which create barriers to communication and understanding between partners.

2. In young families with small children, the most common conflict resolution tactic is compromise. This conflict resolution tactic underscores the importance for families to find a balance between the interests of both parties to achieve agreement.

3. The use of open and empathetic communication contributes to successful conflict resolution and supports harmonious relationships within the family.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1. МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ КОМУНІКАТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ РОЗВ'ЯЗАННЯ КОНФЛІКТІВ В СІМ'Ї.....	8
1.1. Уточнення основних понять: «комунікативні технології» та «конфлікт».....	8
1.2. Історія соціогуманітарного дослідження комунікативних технологій розв'язання конфліктів у молодій сім'ї.....	12
1.3. Принципи і методи дослідження комунікативних технологій розв'язання конфліктів у молодій сім'ї з дитиною до трьох років.....	23
РОЗДІЛ 2. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ КОМУНІКАТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ РОЗВ'ЯЗАННЯ КОНФЛІКТІВ У МОЛОДІЙ СІМ'Ї З ДИТИНОЮ ДО ТРЬОХ РОКІВ.....	32
2.1. Зміст та конфігурації конфліктів у взаємодії молодого сім'ї з дитиною до трьох років.....	32
2.2. Стратегії та тактики комунікативних технологій розв'язання конфліктів.....	36
2.3. Використання комунікативних технологій розв'язання конфліктів.....	43
РОЗДІЛ 3. ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ЕМПІРИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ КОМУНІКАТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ РОЗВ'ЯЗАННЯ КОНФЛІКТІВ У МОЛОДІЙ СІМ'Ї З ДИТИНОЮ ДО ТРЬОХ РОКІВ.....	48
3.1. Обґрунтування методу дослідження комунікативних технологій розв'язання конфліктів у молодій сім'ї з дитиною до трьох років.....	48
3.2. Результати емпіричного дослідження комунікативних технологій розв'язання конфліктів у молодій сім'ї з дитиною до трьох років.....	51
3.3. Напрями вдосконалення комунікативних технологій розв'язання конфліктів у молодій сім'ї з дитиною до трьох років.....	55
ВИСНОВКИ.....	59
СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ.....	65
ДОДАТКИ.....	71

ВСТУП

Актуальність. У сучасному суспільстві, яке швидко трансформується та адаптується до нових реалій, важливо розглядати проблеми взаємодії та вирішення конфліктів у молодій сім'ї, особливо з маленькою дитиною у віковій категорії до трьох років. Дитинство є ключовим періодом для формування основних соціальних та емоційних навичок, і важливо, щоб взаємодія з батьками відбувалася на якісному рівні. Завдяки стабільним трансформаціям у суспільстві виникає необхідність в інтеграції комунікативних технологій у процес взаємодії батьків та дитини. Це стає пріоритетом у зв'язку з постійним розвитком сучасних технологій та їхнім впливом на побут сімей. Використання сучасних методів та засобів вирішення конфліктів в родині може полегшити процес взаєморозуміння між батьками та дитиною, створюючи ефективний інструмент для передачі цінностей та виховання.

Проблемна ситуація. Огляд світової та вітчизняної літератури вказує на те, що проблема вирішення конфліктів у молодій сім'ї з дітьми до трьох років хоча і привертає увагу вчених, але є недостатньо вивченою та розробленою в напрямку комунікативних технологій. Багато досліджень зосереджені на загальних принципах виховання, психології сімейних відносин, та не зосереджуються на конкретних інструментах та стратегіях комунікації для розв'язання конфліктів у взаємодії із дітьми молодшого віку.

Об'єкт даного дослідження – конфлікти у взаємодії молодої сім'ї з дитиною до трьох років.

Предметом дослідження є детермінанти оптимізації комунікативних технологій розв'язання конфліктів у взаємодії молодої сім'ї з дитиною до трьох років.

Метою дослідження є визначення напрямів вдосконалення та застосування комунікативних технологій розв'язання конфліктів у взаємодії молодої сім'ї з дитиною до трьох років.

Для досягнення поставленої мети визначено наступні *наукові завдання* дослідження:

- уточнити основні поняття нашої роботи «комунікативні технології» та «конфлікт»;
- вивчити генезу соціогуманітарного дослідження комунікативних технологій розв'язання конфліктів у молодій сім'ї;
- визначити принципи і методи дослідження комунікативних технологій розв'язання конфліктів у молодій сім'ї з дитиною до трьох років;
- дослідити зміст та конфігурації конфліктів у взаємодії молодої сім'ї з дитиною до трьох років;
- проаналізувати стратегії та тактики комунікативних технологій розв'язання конфліктів;
- вивчити світовий досвід використання комунікативних технологій розв'язання конфліктів в молодій сім'ї з дитиною до трьох років;
- обґрунтувати емпіричний метод дослідження комунікативних технологій розв'язання конфліктів у молодій сім'ї з дитиною до трьох років;
- репрезентувати результати емпіричного дослідження комунікативних технологій розв'язання конфліктів у молодій сім'ї з дитиною до трьох років;
- визначити напрями вдосконалення комунікативних технологій розв'язання конфліктів у молодій сім'ї з дитиною до трьох років.

Гіпотеза даного дослідження полягає в припущенні, що впровадження комунікативних технологій сприятиме позитивній динаміці взаємин між членами молодої сім'ї з дитиною віком до трьох років та допоможе вирішувати конфліктні ситуації, пов'язані з батьківством.

Структура роботи. Робота включає в себе вступ, три розділи, висновки, список літератури та додатки.

РОЗДІЛ 1

МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ КОМУНІКАТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ РОЗВ'ЯЗАННЯ КОНФЛІКТІВ В СІМ'Ї

1.1. Уточнення основних понять: «комунікативні технології» та «конфлікт»

У рамках дослідження, присвяченого комунікативним технологіям вирішення конфліктів у молодій сім'ї, слід звернутися до ключових понять, серед яких визначальне значення має «комунікація».

Для того, щоб зрозуміти істинне значення даного слова, пропонуємо розглянути його етимологію. З латинської «communicatio» — повідомлення, передача. Професор з комунікацій Колорадського університету Р.Крейг стверджує, що комунікація означає «говорити і слухати, писати і читати, виконувати і спостерігати, або, взагалі, робити все, що включає «повідомлення» в будь-якому середовищі чи ситуації» [1, с. 245].

В англійському тлумачному словнику поняття «комунікація» має кілька семантично близьких значень, одним з яких є «акт або процес передачі інформації іншим людям» [2]. Це означає, що комунікація включає в себе обмін інформацією між двома або більше особами, де одна сторона передає певну інформацію, а інша сторона її сприймає. Але це лише один аспект багатогранного явища комунікації. Вона також може охоплювати аспекти, пов'язані з мовленнєвими, паракомунікативними та невербальними засобами спілкування, а також контекст і культурні впливи на сприйняття та розуміння інформації. [3, с. 77-117]

Звертаючись до думок видатних науковців, варто згадати про Г. Блумера – одного з найвпливовіших американських соціологів, який зробив значний внесок у розвиток соціологічної науки. В своїй роботі «Символічний інтеракціонізм: Перспектива та метод» Г. Блумер описує комунікацію як символічний процес, в якому люди обмінюються знаками та значеннями для досягнення спільної мети [4. с. 159]. Підхід Г. Блумера до комунікації

підкреслює активну роль людей у створенні та інтерпретації символів, що робить комунікацію динамічним та контекстуальним процесом, який залежить від взаємодії людей та їх спільного розуміння ситуації.

Д. Г. Мід, американський соціолог і філософ, вважав, що комунікація - це не просто передача інформації. Натомість, це символічний процес, за допомогою якого люди інтерпретують і розуміють один одного. Д. Г. Мід стверджував, що люди не реагують на дії інших людей безпосередньо. Натомість, вони спочатку інтерпретують значення цих дій, використовуючи символи. Символи - це слова, жести, міміка, інші знаки, які представляють щось більше, ніж себе [5, с. 68-75].

Г. Бейтсон стверджував, що людина має «інструменти комунікації та шляхи тіла», які використовуються для комунікації. Організм людини він уявляв як інструмент комунікації, обладнаний органами чуття, тобто отримувачами; органами дії, тобто відправниками; внутрішніми передавачами, тобто гуморальними та нервовими шляхами; та центром, а саме мозком. Проте читача попереджають не думати в анатомічних термінах, коли розглядається внутрішня мережа комунікації. На думку науковця, більш відповідним є порівняння індивіда з соціальною організацією.

Г. Бейтсон пояснює: «Повідомлення можуть бути передані радіо, телефоном, телеграфом або словом у слові; друковані повідомлення можуть бути доставлені повітрям, кораблем, залізницею, на колесах, пішки або верхи на коні. Особа, яка першою повідомляє про подію, зазвичай не займається жодним значним подорожжю, щоб розповсюдити новину. Замість цього, через систему реле повідомлення передається до інших місць та людей. Кожна реле-станція може змінювати, посилювати, стискувати або абстрагувати оригінальне повідомлення для місцевого використання; і часто після довгого транзиту будь-які сходження між першим і останнім звітом є чисто випадковими. Ця аналогія добре підходить для розгляду людського організму» [6, с. 29-30].

Науковець зазначав, що розуміння переважно полягає в сприйнятті дій людини та виведенні з них послідовності внутрішніх процесів, кінцевим результатом яких вони є. Тоді стає очевидно, що чим правильніше виведені висновки, тим більше інформації мають обидва люди спільно.

Таким чином, можна зазначити, що в процесі комунікації відбувається обмін повідомленнями, тобто здійснюється передача інформації від одного учасника до іншого. В цьому сенсі комунікацію слід розглядати, як пов'язаний з відносинами процес створення і інтерпретації повідомлень, які визивають певну реакцію.

Саме слово «технологія» має грецьке походження та утворено з «τέχνη», що означає «мистецтво, майстерність, уміння», і «λόγος» - «слово, розповідь». Аналізуючи етимологію слова «технологія», можемо зробити висновок про те, що технологія є поєднанням двох аспектів, зазначених раніше. Вона використовує знання про те, як працюють речі, щоб створювати нові інструменти та методи [7].

Розглянувши поняття «комунікація» та «технологія», можемо дати визначення комунікативним технологіям. Отже, комунікативні технології - це система інструментів, методів та практик, що використовуються для створення, передачі та інтерпретації повідомлень у процесі комунікації. Ефективність комунікативних технологій залежить від контексту, цілей комунікації та особистих якостей учасників.

Задля правильного використання комунікативних технологій з метою розв'язання конфліктів, потрібно мати уявлення про термін «конфлікт». Конфлікт у буквальному розумінні слова означає «зіткнення» – з латинської «conflictus». В даному сенсі конфлікти супроводжують людство протягом усього історичного шляху: конфлікти з природою, між родами та племенами, між бідними та багатими, між різними політичними силами, державами, у виробничих колективах, та найголовніше – в сім'ї.

Р. Дарендорф визначає конфлікт як боротьбу за цінності, владу, статус, ресурси, де цілі учасників не сумісні [8, с. 241-256]. В контексті сімейних

конфліктів це може проявлятися як боротьба за виховання дітей, релігійні переконання, розподіл домашніх обов'язків, прийняття рішень, визнання та увагу.

А ось Г. Зіммель стверджує, що конфлікт - це не просто боротьба, а форма соціальної взаємодії, яка може мати як позитивні, так і негативні наслідки [9, с. 197-266]. З одного боку, конфлікт може стимулювати до змін, зміцнювати зв'язки та розвивати нові навички. З іншого боку, він може призвести до ескалації, психологічного тиску та порушення довіри. Отже, існує різноманіття визначень конфлікту, проте всі вони акцентують наявність протиріччя, яке може приймати форму розбіжностей, особливо в контексті міжособистісних взаємодій.

Комунікативні технології визначаються як система інструментів, методів та практик, що використовуються для створення, передачі та інтерпретації повідомлень у процесі комунікації. Це поняття було вибрано через його ключову роль у забезпеченні ефективної комунікації, що є основою для уникнення та вирішення конфліктів. Застосування комунікативних технологій дозволяє краще зрозуміти процеси, що відбуваються під час обміну інформацією, та знайти ефективні шляхи для мінімізації непорозумінь.

Конфлікт визначається як протиріччя, зіткнення несумісних сторін, які прагнуть до різних цілей, усвідомлюють дії один одного, відчують негативні емоції та сприймають один одного як опонентів. Це визначення акцентує увагу на ключових аспектах конфлікту: протиріччя інтересів, емоційна напруга та сприйняття іншого як опонента. Це поняття було вибрано для аналізу, оскільки дозволяє глибше зрозуміти природу конфліктних ситуацій та визначити стратегії їх подолання.

Використання цих визначень у роботі обґрунтоване необхідністю чіткого розуміння основних концепцій для розробки ефективних підходів до управління комунікацією та вирішення конфліктів. Вони слугують базою для подальшого дослідження та застосування комунікативних технологій у різних

сферах діяльності, що сприяє покращенню взаємодії між людьми та підвищенню ефективності їхньої співпраці.

1.2. Історія соціогуманітарного дослідження комунікативних технологій розв'язання конфліктів у молодій сім'ї

Дослідження історії соціологічного та соціогуманітарного дослідження нашої теми визначає необхідність визначення основних етапів осмислення нашої теми, теорії та авторів, які працювали над основними проблемами дотичними нашій темі. Заданням цього параграфу є розуміння сімейних конфліктів, зокрема ті, що пов'язані з використанням нових засобів комунікації. Задля досягнення цього завдання було розглянуто та проаналізовано низку наукових робіт та книг.

Розпочнемо з аналізу етапів розвитку соціології сім'ї. Американський соціолог Г. Крістонсен виокремлював чотири етапи [10, с. 42-43]. Першим став «переддослідницький» етап, що тривав до середини ХІХ ст., був присвячений опису сімейних норм і традицій, зокрема й у фольклорі, філософській та художній літературі. У цей період домінувала форма моногамної сім'ї, яку вважали мініатюрним взірцем суспільства, а саме суспільство, розглядали як розширену сім'ю.

Наступний етап «соціального дарвінізму» сформувався у кінці ХІХ ст. та був сфокусований на вивченні еволюції сім'ї як соціального інституту, в результаті чого з'явилися роботи, що містили широкі теоретичні узагальнення в історичній та соціокультурній перспективі. У цей період складався понятійний апарат соціології сім'ї, головне місце в якому займали антропологічні поняття, серед яких вже знайомі нам «рід», «сімейні ролі», «лініяж» та інші.

Етап «спонтанної науки», який припадає на першу половину ХХ століття, характеризується накопиченням емпіричних даних щодо різних форм шлюбно-сімейних відносин та окремих стадій шлюбу.

І останнім етапом, сформованим Г. Крістонсеном, є етап «планомірної побудови теорії», що триває з середини ХХ ст. до теперішнього часу. Даний етап позначають як «період самосвідомості». Для цього періоду характерна певна систематизація знань у царині дослідження шлюбу і сім'ї та окремі спроби аналізу перспектив розвитку сім'ї.

Українська соціологія сім'ї виникла й розвивалася в руслі світової соціології, проте на основі сукупності власних соціально-гуманітарних ідей. Як окрема наука українська соціологія сім'ї інституціоналізувалась із проголошенням України суверенною незалежною демократичною державою. Л. Слюсар в монографії «Шлюб в Україні у демографічному вимірі: історія і сучасність» досліджує змін у шлюбній поведінці населення України від часів, коли вона входила до складу Російської імперії, і до сьогодні [11]. Перший період, що прийшовся на 1920-ті роки, відзначився штучно прискореною демографічною модернізацією, обумовленою перебудовою суспільства, насильницькою секуляризацією та відповідними змінами у менталітеті населення. Це призвело до загострення ряду соціально-демографічних проблем, однак створило підґрунтя до зміни становища жінки в суспільстві.

Другий етап, що тривав з 1930 по 1950-ті роки, характеризується модернізацією в умовах соціальних катастроф, насамперед Голодомору, репресій та війни. Третій етап тривав з кінця 1950-х по 1980-ті роки та відрізнявся більш гуманним соціально-політичним і економічним середовищем. В цей період відбувалась лібералізація умов розвитку сім'ї та зняття більшості законодавчих обмежень щодо матримоніальної, тобто пов'язаної з одруженням, поведінки населення. Пройшовши ці періоди, населення України стало характеризуватися нестійкістю шлюбних відносин, високим рівнем розлучень та одностаттєвості. Разом з тим, штучне соціально-економічне середовище та «закрита» модель суспільства надовго консервували ранню шлюбність і народжуваність й традиційність гендерних відносин у сім'ї.

Наразі соціологія сім'ї вивчає широкий спектр проблем, враховуючи сучасні тенденції та виклики. Основні напрямки досліджень включають аналіз структури сім'ї, динаміку сімейних відносин, економічні аспекти, соціокультурні впливи, здоров'я і благополуччя, технологічні виклики та правові аспекти. Ці дослідження допомагають розуміти сучасні виклики та тенденції у сімейному житті, а також розвивати стратегії підтримки сімейного благополуччя. Отже, в контексті даної роботи, яка сфокусована на динаміці сімейних відносин, розуміння етапів розвитку соціології сім'ї є вкрай важливим для досягнення загальної мети.

Далі пропонуємо розглянути соціологію комунікації, яка пройшла кілька етапів розвитку, кожен з яких характеризується своїми особливостями і дослідницькими підходами. Соціологія комунікацій – це галузь соціології, яка вивчає соціальні аспекти спілкування. Її фокус ширший, ніж просто мас-медіа, адже вона досліджує всі форми людського спілкування, включаючи міжособистісну, групову, публічну та віртуальну [12, с. 80-114].

Існує декілька основних етапів розвитку соціології комунікацій. Перший - ранній етап, що тривав з кінця XIX до початку XX століття. Цей етап характеризувався впливом класичної соціології та психології. Дослідники зосереджувалися на вивченні впливу комунікації на суспільство та на те, як вона формує соціальні норми та цінності. Важливими фігурами цього періоду були Г. Зіммель, який дослідив соціальну природу мови та вплив спілкування на формування спільнот [13, с. 27]; Ч. Х. Кулі, що вивчав концепцію «дзеркального Я» та те, як ми формуємо свою ідентичність через спілкування з іншими [14, с.20-22]; та Д. Дьюї, який дослідив роль комунікації в демократії та вирішенні проблем [15, с. 56].

Наступний етап – класичний. Він тривав з 1930 до 1960 років та характеризувався розвитком методів дослідження та появою нових теорій комунікації. Дослідники зосереджувалися на вивченні процесів комунікації, таких як кодування, декодування, зворотний зв'язок та шум.

Після класичного етапу в історії розвитку соціології комунікацій настав період трансформацій та нових течій. Етап культурних досліджень, що був популярним в період з 1960 до 1980 років, відрізнявся критикою домінування кількісних методів дослідження та зверненням до якісних методів, таких як інтерв'ю, фокус-групи та етнографія. Дослідники зосередилися на вивченні того, як влада та ідеологія впливають на комунікацію, а також на дослідженні маргіналізованих груп.

Оскільки провідною темою нашої роботи є комунікація в сім'ї, пропонуємо розглянути наукові напрацювання американського психолога П. Вацлавика, який був одним з перших дослідників, який вивчав комунікацію в сім'ї. У своїй роботі 1966 року «Прагматика людської комунікації» [16, с. 115] він описав п'ять аксіом комунікації, які лягли в основу сімейної терапії:

1. Неможливо не спілкуватися:

П. Вацлавик стверджує, що людина передає інформацію іншим, навіть якщо вона цього не прагне. Це може відбуватися через мову тіла, міміку, інтонацію, жести тощо.

2. Всяка комунікація має два аспекти:

П. Вацлавик розрізняє «зміст», тобто те, що ми говоримо, і «ставлення» - те, як ми про це говоримо, у будь-якому повідомленні. Нерідко другий аспект може бути більш важливим, ніж сам «зміст».

3. Людська комунікація є цифровою і аналоговою:

П. Вацлавик описує два типи мови, які використовуються в комунікації: «цифровий» тип, тобто слова, і «аналоговий», що включає міміку, жести та інтонацію. На думку науковця, «аналогова» мова часто буває більш емоційно зарядженою, ніж «цифрова».

4. Всяка комунікація має пунктифікацію:

П. Вацлавик підкреслює, що люди організують свою комунікацію за допомогою певних правил, таких як чергування реплік, паузи, інтонація. Ці правила допомагають людям розуміти один одного.

5. Всяка комунікація симетрична або комплементарна:

П. Вацлавик описує два типи взаємодії: «симетричну» (на рівних) і «комплементарна» (з різними ролями). Симетрична комунікація характеризується тим, що партнери спілкуються на рівних, без домінування одного над одним. Комплементарна комунікація характеризується тим, що один партнер домінує над іншим.

П'ять аксіом П. Вацлавика стали основою для розвитку системного підходу в сімейній терапії. Цей підхід фокусується на тому, як члени сім'ї спілкуються один з одним, як їхні поведінкові патерни впливають на стосунки, і як можна змінити ці патерни для покращення спілкування та вирішення конфліктів.

Згодом, у 1970-х роках набув популярності системний підхід до вивчення сім'ї. Цей підхід розглядає сім'ю як систему, в якій всі члени пов'язані між собою і впливають один на одного. Тобто родина є не просто сукупністю окремих індивідів, але системою, в якій взаємодія між членами визначається їхніми внутрішніми взаємозв'язками та динамікою. Цей підхід акцентує увагу на тому, які члени сім'ї взаємодіють між собою, як вони взаємодіють, як ця взаємодія впливає на кожного окремого члена і на всю систему в цілому. Він допомагає розуміти, які проблеми можуть виникати в сім'ї через неефективну комунікацію або дисфункціональні взаємовідносини, і як ці проблеми можна вирішити шляхом розвитку сприятливіших взаємодій та взаєморозуміння між членами сім'ї. Основними принципами системного підходу є:

1. Цілісність:

Сім'я розглядається як цілісна система, де всі члени взаємопов'язані. Зміна одного члена сім'ї може призвести до змін в інших членів та в сімейній системі в цілому.

2. Взаємодія:

Сімейні стосунки характеризуються постійною взаємодією між членами сім'ї. Ця взаємодія може бути вербальною, невербальною, емоційною, і тому подібне.

3. Зворотний зв'язок:

Члени сім'ї постійно впливають один на одного через зворотний зв'язок. Цей зворотний зв'язок може бути позитивним або негативним, прямим або непрямим.

4. Гомеостаз:

Сім'ї прагнуть до збереження гомеостазу, тобто стійкості та рівноваги. Зміна одного члена сім'ї або зовнішні фактори можуть порушити гомеостаз, що може призвести до конфліктів або інших проблем.

Системний підхід розвивався протягом багатьох років завдяки роботі численних дослідників, серед яких Л.Ф. Берталанфі [17, с. 277], М. Боуен [18, с. 252] та інші. Хоча, важливим буде відзначити В.Сатир - американську сімейну терапевтку, яка розробила модель сімейної терапії, що фокусується на спілкуванні та емоціях. Її робота допомогла популяризувати системний підхід до вивчення сім'ї. Сатир підкреслює важливість спілкування в сімейних стосунках. Вона описує різні типи спілкування, а також те, як спілкування може впливати на сімейні стосунки [19, с. 126].

Маємо також згадати українських соціологів, які обґрунтовували та узагальнювали підхід. М. Лепський визначає дев'ять основних етапів системного дослідження в соціології [20, С.18-49]. Перший етап полягає у визначенні елементного складу соціальних процесів за критерієм цілісності. Це включає ідентифікацію основних типів соціальних систем: індивіди, родини, групи, організації, соціальні інститути, територіальні спільноти, та світове співтовариство. Ці елементи аналізуються у взаємодії в межах простору і часу, а також у логічній послідовності їх взаємодії в політичних подіях чи ситуаціях. Важливо відзначити, що під великим напруженням базові елементи системи спрощуються, як це відбувається під час війни.

Другий етап полягає у визначенні компонентного складу соціального процесу. Тут визначаються усталені об'єднання елементів або підсистеми, такі як інституційно-організаційні, науково-освітні, нормативно-регламентувальні, комунікативні, управлінсько-перетворювальні, і безпеки

суспільства. Важливо оцінити потенціал цих підсистем для розуміння їх впливу на політичний процес.

Третій етап досліджує предметний аспект системи, визначаючи «профіль структури» і взаємопов'язаність елементів і компонентів у структурі конкретного суспільства. Це включає аналіз масштабності та рівня процесів (мета-, макро-, мезо-, мікрорівні), а також переваг внутрішніх і зовнішніх політичних процесів, спрямованості й оформленості структури.

Четвертий етап системного аналізу досліджує підвалини системи, розкриваючи механізми її внутрішнього функціонування і взаємодії елементів. Центральним є дослідження підсистемної функціональної характеристики, яка може бути в нормі, гіпофункції або гіперфункції. Наприклад, гіперфункціональний розвиток системи безпеки може призвести до зміни режиму політичної системи.

П'ятий етап присвячений дослідженню зовнішнього середовища системи та її взаємодії з ним. Тут аналізуються цілісні суперечності між соціальною більшістю і суспільною цілісністю, між громадянським суспільством і державою, а також між управлінням і самоорганізацією. Використовуються кібернетичні моделі для розуміння взаємодії системи із зовнішнім середовищем.

Шостий етап полягає в генетичному дослідженні походження системи, процесу її формування та розвитку до поточного стану. Це дозволяє зрозуміти історичні передумови та еволюцію системи.

Сьомий етап прогностичний, пов'язаний з розглядом перспектив подальшого розвитку системи. Тут визначаються можливі сценарії майбутнього розвитку системи, використовуючи методи прогнозування та стратегічного планування.

Восьмий етап – соціально-технологічний, пов'язаний з об'єктивуванням суб'єктної діяльності. Після визначення пошукового та нормативного прогнозу, аналізуються альтернативи розвитку системи під впливом діяльності соціальних суб'єктів, здійснюється сценаріювання альтернатив.

Дев'ятий етап визначається як інтерсуб'єктна взаємодія в єдності процесів управління та самоорганізації. Тут розглядаються орієнтації суб'єктів у контексті конкуренції та солідаризації, інновацій та опору, протистояння та об'єднання. Процеси ухвалення рішень спрямовані на зменшення невизначеності в організаційних та самоорганізаційних процесах.

Важливо зазначити, що системний підхід - це не монолітна теорія, а радше сукупність різних ідей та концепцій. Ці ідеї та концепції постійно розвиваються та вдосконалюються завдяки роботі сучасних дослідників.

Починаючи з 1980 років настає етап постмодернізму, який характеризується відмовою від універсальних теорій та акцентом на фрагментарність, множинність та контекстність знань. Дослідники зосередилися на вивченні дискурсу, перформансу та ідентичності.

Саме в цей період з'явився нарративний підхід до вивчення сім'ї. Цей підхід ґрунтується на ідеї, що люди конструюють свою ідентичність та розуміння світу через розповіді про себе та свої життєві події, та фокусується на тому, як сім'ї розповідають історії про себе і свої стосунки. Ці нюанси розкривають глибинні уявлення про себе та світ, впливаючи на життєвий шлях.

Як зазначав один з засновників даного підходу новозеландський психотерапевт М. Вайт: «Людина не є проблемою, проблема є проблемою» [21]. Дійсно, переосмислення подій, пошук нових ракурсів та альтернативних сюжетів дає людям можливість творити щасливе та повноцінне життя. Це включає спільне позиціонування терапевта, виносить проблему на зовнішність, розкриття унікальних результатів, укріплення нової історії та поєднання нової історії з минулим та майбутнім. Описані також практики ре-відновлення та включення, використання літературних засобів для досягнення терапевтичних цілей та сприяння практиці «забирання назад» [22, с. 503]. Нарративний підхід не є панацеєю, але може стати потужним інструментом для саморозвитку та покращення життя.

Сьогодні дослідники продовжують вивчати комунікативні технології розв'язання конфліктів в молодій сім'ї. Найчастіше, їхні дослідження зосереджені на таких темах, як роль гендеру в сімейній комунікації, а саме як стереотипні ролі чоловіка та жінки впливають на спосіб їхньої комунікації в сім'ї та які очікування виникають у сімейних членах стосовно ролі кожного з них у спільному житті.

Однією з найбільш цікавих сучасних робіт, пов'язаних з комунікативними технологіями є дослідження Д. Таннен – американської професорки Джорджтаунського університету, яка відома своїми дослідженнями гендерних відмінностей у мові та спілкуванні. У своїй книзі «Гендерні особливості сімейної комунікації» Д. Таннен досліджує відмінності в тому, як чоловіки та жінки спілкуються в сімейному контексті. Вона стверджує, що вони мають різні стилі спілкування, які ґрунтуються на їхніх гендерних ролях та очікуваннях [23, с. 187-194]. Д. Таннен описує такі ключові відмінності:

1. Чоловіки зазвичай спілкуються, щоб встановити контроль та зберегти автономію, тоді як жінки спілкуються, щоб налагодити зв'язок та отримати підтримку.

2. Чоловіки частіше дають поради, перебивають і говорять про себе, тоді як жінки частіше задають питання, активно слухають і говорять про почуття.

3. Чоловіки частіше невербально демонструють свою владу і статус, тоді як жінки частіше невербально демонструють свою зацікавленість і підтримку.

Д. Таннен стверджує, що ці відмінності можуть призвести до непорозумінь і конфліктів в сімейних стосунках, оскільки «можуть виправдати нерівне ставлення та можливості» [24, с. 17].

Продовжуючи тему конфліктології, пропонуємо розглянути етапи становлення соціології конфліктів. На ранньому етапі, що тривав з кінця ХІХ ст. до початку ХХ ст. дослідники зосереджувалися на вивченні впливу

конфліктів на суспільство та на те, як вони призводять до соціальних змін. Однією з найвпливовіших фігур того часу був К. Маркс, який розробив теорію класової боротьби, яка пояснює соціальні конфлікти як результат економічної нерівності [25, с. 82-104]. Іншою відомою постаттю є Г. ле Бон, який дослідив психологію натовпу та його схильність до конфліктів [26, с. 223].

Наступний етап характеризувався розвитком методів дослідження та появою нових теорій конфлікту. У ХХ ст. дослідники зосереджувалися на вивченні функціональних та дисфункціональних наслідків конфліктів. Наприклад, Л. Козер, спираючись на ідеї Г. Зіммеля, чий роботи він перекладав і пропагував у США, зробив значний внесок у розробку теорії соціального конфлікту. Л. Козер продемонстрував, що конфлікт може бути початком, яке сприяє зміцненню консенсусу. Він розробив теорію «позитивно-функціонального конфлікту», яка стверджує, що конфлікти можуть бути корисними для суспільства, якщо вони керовані та інституціоналізовані [27, с. 33]. А ось Р. Дарендорф, чийм історичним попередником був К. Маркс, продовжив теорію «класу та класового конфлікту», яка стверджує, що конфлікти між правлячим та підлеглим класами є рушійною силою соціальних зміню

В. Бондар зазначає, що на початку ХХІ ст. спостерігається «розгубленість серед дослідників, обумовлена неадекватністю методичних підходів і понятійного апарату для пояснень трансформацій у світовій політиці». Це стосується специфіки сучасних конфліктів, визнаних як «конфлікти нового покоління». На його думку, з'явилася необхідність переоцінки знань про джерела конфліктів у сучасну епоху, закономірності їх розвитку, способи і шляхи їх врегулювання [28].

Етапи розвитку соціології сім'ї відображають еволюцію підходів до вивчення цього соціального інституту. Спочатку увага приділялася опису сімейних норм і традицій, що знайшли відображення в культурі та літературі. Згодом, у період соціального дарвінізму, з'явилися теоретичні узагальнення та формування понять. У першій половині ХХ ст. накопичувалися емпіричні дані

про реальні шлюбно-сімейні відносини. З середини ХХ ст. почалася систематизація знань і побудова комплексних теорій, що відображають сучасний стан і перспективи розвитку сім'ї. Ці етапи показують поступовий перехід від опису до систематичного аналізу і теоретизації сімейних відносин у соціології.

Українська соціологія сім'ї пройшла складний шлях від періоду штучної демографічної модернізації до сучасних досліджень, які охоплюють широкий спектр проблем. Спочатку зосереджена на прискореній модернізації після вступу до Російської імперії, українська соціологія сім'ї пізніше пройшла через періоди соціальних катастроф та лібералізації. Сучасні дослідження враховують різноманітні аспекти, від економічних до правових, і допомагають розуміти сучасні виклики та тенденції у сімейному житті. Зрозуміння етапів розвитку соціології сім'ї є ключовим для досягнення цілей дослідження сімейних відносин.

Соціологія комунікації пройшла через кілька основних етапів розвитку, кожен з яких відзначався своїми особливостями та дослідницькими підходами. Перший етап, ранній, був спрямований на вивчення впливу комунікації на суспільство та формування соціальних норм і цінностей. На другому, класичному етапі, акцент був зроблений на розвитку методів дослідження та появі нових теорій комунікації. Третій етап, епоха культурних досліджень, відрізнявся критикою та переосмисленням підходів до дослідження, зокрема, переходом від кількісних до якісних методів та фокусом на вплив влади та ідеології на комунікацію.

Соціологія конфліктів пройшла кілька етапів розвитку з різними підходами та методологіями. На ранньому етапі, від кінця ХІХ до початку ХХ ст., дослідники, такі як К. Маркс та Г. ле Бон, зосереджувалися на вивченні впливу конфліктів на суспільство. Наступний етап, у ХХ ст., характеризувався розвитком методів дослідження та виникненням нових теорій, таких як теорія «позитивно-функціонального конфлікту» Л. Козера та теорія «класу та класового конфлікту» Р. Дарендорфа. На сучасному етапі, починаючи з

початку ХХІ ст., конфліктологія стикається з викликами «конфліктів нового покоління», що вимагають переосмислення підходів та методології для їх вивчення та регулювання.

Вивчення соціології сім'ї, комунікації та конфліктів має прямий вплив на вирішення конфліктів в молодій сім'ї з дитиною до трьох років. Розуміння динаміки сімейних відносин, їх структури та факторів, що впливають на них, допомагає батькам ефективніше взаємодіяти один з одним та з дитиною. Знання принципів ефективної комунікації в сім'ї допомагає батькам зберігати спокій та розуміння під час виникнення конфліктних ситуацій та сприяє побудові позитивних взаємин. Розуміння теорій конфлікту, таких як «позитивно-функціональний конфлікт» або «класовий конфлікт», допомагає батькам переглянути конфлікт з іншого кута та знаходити конструктивні шляхи його вирішення. Окрім цього, використання якісних методів дослідження, таких як спостереження за взаємодією членів сім'ї, може допомогти дослідникам виявити корені конфліктів та знайти оптимальні стратегії їх розв'язання. Отже, знання та розуміння основ соціології сім'ї, комунікації та конфліктів може стати цінним ресурсом для молодих батьків, допомагаючи їм знаходити гармонію та вирішувати конфлікти з партнером та дітьми.

1.3. Принципи і методи дослідження комунікативних технологій розв'язання конфліктів у молодій сім'ї з дитиною до трьох років

У соціології, з позиції людиноцентризму та гуманізму, принципи мають важливе значення для розуміння суспільства та соціальних відносин. Пропонуємо розглянути їх конкретніше та почнемо з принципу об'єктивності, який визнає необхідність аналізу суспільства з об'єктивного погляду, уникання упереджень та впливу особистих переконань дослідника. Він покликаний гарантувати, що соціологічні дослідження базуються на об'єктивних даних та аналізі, а не на суб'єктивних оцінках або впливах.

Наступним є принцип розвитку. Він відображає важливість розуміння суспільства як динамічної системи, яка постійно змінюється та розвивається з часом, та підкреслює необхідність вивчення соціальних явищ у контексті їхнього розвитку та еволюції.

Розглядаючи урахування історичного контексту у соціологічних дослідженнях, зупинимось на принципі історичності. Цей принцип передбачає розуміння суспільства як результату історичного процесу, який включає у себе розвиток і зміну соціальних структур, інститутів, культурних норм і цінностей з часом.

Дотримання принципу загального зв'язку також є важливим. Він вказує на те, що соціальні явища і процеси взаємопов'язані та взаємозалежні, а також підкреслює важливість вивчення соціальних відносин у контексті їхніх взаємозв'язків та впливу одних явищ на інші.

Далі - принцип цінностей, що відображає врахування людських цінностей, переконань та потреб у соціологічному аналізі. Він підкреслює важливість гуманістичного підходу до вивчення суспільства, де гідність кожної людини є центральним аспектом.

Дослідження сімейних конфліктів ґрунтується на цих ключових принципах. По-перше, дослідник повинен прагнути до об'єктивності та неупередженості у зборі та аналізі даних, об'єктивно вивчаючи конфлікти з наукової точки зору. По-друге, дослідження повинне проводитися з дотриманням етичних принципів, таких як повага до учасників, конфіденційність даних та інформована згода. Також дослідження має ґрунтуватися на наукових методах та теоріях. І наостанок, результати дослідження повинні мати практичну цінність для розуміння та вирішення конфліктів, у контексті даної роботи, в молодих сім'ях з дітьми до трьох років.

Перш ніж розглянути методи дослідження, пропонуємо проаналізувати методологічні підходи. В рамках дослідження комунікативних технологій вирішення конфліктів в родині з дитиною до 3 років, розглядаючи сім'ю як цілісність, на нашу думку, варто звернути особливу увагу на системний підхід.

Системний підхід, який планується використати у дослідженні, полягає у розгляді об'єкту, тобто сім'ї, як системи і включає в себе виявлення залежностей між елементами системи, аналіз її поведінки, динаміку взаємодії з середовищем та інші аспекти. Застосування цього підходу дозволить розглянути родину як систему взаємопов'язаних елементів, визначити їх характеристики, виявити суперечності і розробити практичні рекомендації для підвищення якості комунікації та розв'язання конфліктів [29, с. 33].

Структура системного підходу:

1. Архітектонічна (структурна) стадія:

На цьому етапі сім'я розглядається як система взаємопов'язаних елементів: батьки, дитина та інші члени родини. Аналізуються їх ролі, зв'язки та взаємодії, що дозволяє зрозуміти структуру сім'ї та виявити основні компоненти, які впливають на комунікацію та виникнення конфліктів. Це дозволяє визначити основні структурні характеристики, такі як ієрархія, рольові функції, правила та межі, які регулюють взаємодію між членами сім'ї.

2. Функціональна стадія:

Досліджуються функції кожного елемента системи та їх вплив на загальну динаміку сімейних відносин. Наприклад, роль батьків у вихованні дитини, взаємодія між подружжям, вплив дитини на родинні відносини. Це дозволяє визначити ключові функціональні аспекти, що сприяють або заважають ефективній комунікації. Важливо також враховувати, як ці функції змінюються у відповідь на зовнішні та внутрішні виклики, такі як економічні труднощі, зміни у соціальному статусі або здоров'ї членів сім'ї.

3. Історико-генетична стадія:

Аналізується розвиток сімейних стосунків з часом, зміни у структурі та функціях сім'ї. Враховуються попередні конфлікти, досвід їх вирішення, еволюція комунікативних технологій у родині. Цей підхід допомагає зрозуміти, як історичні фактори впливають на сучасні взаємодії та конфлікти. Це включає аналіз важливих подій та періодів у житті сім'ї, які могли вплинути

на формування її поточної динаміки, а також виявлення повторюваних патернів поведінки та комунікації.

4. Перспективна стадія:

Визначаються потенційні напрямки розвитку сімейних відносин та комунікативних технологій. Розробляються рекомендації щодо покращення комунікації та попередження конфліктів у майбутньому, враховуючи можливі зміни у зовнішньому середовищі та внутрішній структурі сім'ї. Це допомагає прогнозувати можливі проблеми та розробляти стратегії для їх запобігання або вирішення, базуючись на аналізі поточних тенденцій та ймовірних змін.

5. Соціально-технологічна стадія:

Досліджуються соціальні технології, які можуть бути застосовані для покращення комунікації у сім'ї, наприклад, використання спеціальних методик та практик для навчання батьків ефективним комунікативним навичкам. Включає аналіз суспільних норм та цінностей, що впливають на сімейні відносини. Це передбачає адаптацію сучасних технологій і підходів до конкретних потреб сім'ї, враховуючи культурні, соціальні та економічні умови, в яких вона функціонує.

Насамперед, у соціології комунікацій значне місце займає теорія комунікативної дії Ю. Габермаса, яка підкреслює важливість комунікації для досягнення взаєморозуміння та координації дій у суспільстві [30, с. 84-90]. Комунікативна раціональність базується на прагненні до взаєморозуміння, що є основою соціальної інтеграції. Ідеальна мовна ситуація передбачає умови, де учасники можуть вільно висловлювати свої думки.

Теорія медіації Н. Лумана розглядає суспільство як систему комунікацій, де соціальні системи самовідтворюються через постійний обмін інформацією. Дослідник поділив комунікацію на три складові: повідомлення, розуміння та інформацію. Центральним елементом комунікації є інформація, яка впливає на стан системи. Повідомлення – це процес, що зумовлюється зовнішніми характеристиками інформації та відповідає за її подальшу передачу. [31, с. 101].

У соціології конфлікту та медіації використовуються теорії, які допомагають зрозуміти природу конфліктів та методи їх вирішення. Л. Козер розглядав конфлікт як невід'ємну частину соціального життя, яка може мати позитивні наслідки, сприяючи соціальним змінам і поліпшенню інтеграції. Він також підкреслював важливість інституціоналізації конфлікту, де соціальні інститути створюють механізми для його управління. Щодо медіації, важливим є внесок М. Дойча, який досліджував конструктивні та деструктивні аспекти конфліктів [32, с. 143-170]. Він акцентував увагу на важливості співпраці та довіри між сторонами конфлікту, що дозволяє ефективніше досягати компромісу та вирішувати суперечки.

Методи дослідження включають кількісні та якісні підходи, кожен з яких має свої особливості та переваги у розумінні та аналізі взаємодії між батьками та дітьми в сімейному середовищі. Отже, розглянемо кожен метод докладніше.

Кількісні методи соціологічних досліджень базуються на опитуваннях певної кількості респондентів і дозволяють отримати числові значення, що досліджуються. Ці дослідження отримали свою назву через спрямованість на отримання кількісної інформації про велике число об'єктів дослідження. Такі методи призначені для вивчення об'єктивних, кількісно вимірюваних характеристик поведінки людей і застосовуються тоді, коли необхідні точні, статистично надійні дані [33].

Кількісні методи дослідження є найбільш поширеними, оскільки їх використання дає змогу розповсюджувати результати дослідження на всю сукупність і говорити узагальнено про населення країни чи певного регіону, завдяки охопленню багатьох респондентів.

Існує декілька видів кількісних методів дослідження, серед яких можемо визначити чотири типи:

1. Контент-аналіз, що дозволяє систематично аналізувати текстовий або візуальний матеріал для виявлення певних патернів, тенденцій та особливостей комунікації.

2. Експеримент, який може використовуватися для вивчення ефективності різних методів розв'язання конфліктів.

3. Анкетування, яке може використовуватися для збору даних про поширеність конфліктів, їх причини та наслідки, а також про те, як молоді сім'ї вирішують конфлікти.

4. Інтерв'ю, яке може використовуватися для збору більш детальної інформації про досвід молодих сімей у вирішенні конфліктів.

В свою ж чергу, якісні методи соціологічних досліджень використовуються для розкриття мотиваційних аспектів поведінки респондентів, їх особистих очікувань, уявлень, цінностей і інших внутрішніх аспектів. На відміну від кількісних методів, які базуються на статистичних процедурах та спрямовані на аналіз кількісних закономірностей, якісні дослідження мають нестандартизований характер. Вони орієнтовані на вивчення різноманітних проявів об'єкта, зосереджуючись на розкритті причинно-наслідкових зв'язків та контекстуальних особливостей [34, с 140].

Однією з переваг цього методу є можливість надати респондентам вільність у висловленні своїх думок та почуттів, що сприяє розкриттю їхніх внутрішніх переживань та стимулює їх творчий потенціал. Такі дослідження дозволяють зблизитися з об'єктом дослідження на більш глибокому рівні, що робить їх особливо цінними у розумінні складних аспектів людської поведінки та взаємодії.

До якісних методів дослідження належать:

1. Інтерв'ю, що може використовуватися для збору глибокої інформації про досвід молодих сімей у вирішенні конфліктів.

2. Фокус-групи, які можуть використовуватися для збору даних про те, як молоді сім'ї сприймають різні методи розв'язання конфліктів.

3. Спостереження, що може використовуватися для вивчення того, як молоді сім'ї спілкуються та вирішують конфлікти в реальних ситуаціях.

Кожен з них є потужним інструментом в руках дослідника. Проте, пропонуємо конкретніше розглянути інтерв'ю, оскільки саме цей метод

планується використовувати під час здійснення емпіричного дослідження. Інтерв'ю може поставати як в ролі кількісного, так і в ролі якісного методу дослідження. Найголовнішою відмінністю є, звісно, те, яким чином збирається інформація, тобто кількісний метод зазвичай включає структуровані інтерв'ю, де запитання мають заздалегідь визначену форму та порядок, тоді як якісний метод використовує вільні або напівструктуровані інтерв'ю, де дозволяється більш щире та легке висловлювання думок та почуттів учасників. Такий метод аналізує якісні дані, такі як словесні описи, особисті переживання та глибше розуміння контексту. Його метою є розкриття багатогранності та глибини досліджуваної проблеми, зосередження на індивідуальних досвідах та відносинах між явищами. Використовуючи ці знання, соціолог може краще розуміти взаємодію між членами сім'ї та виявляти ефективні стратегії комунікації та вирішення конфліктів.

У соціології середнього рівня дослідження сім'ї, комунікацій, конфлікту та медіації використовують різні методологічні підходи, що дозволяють глибше зрозуміти складні соціальні процеси. Соціологія сім'ї часто спирається на системний підхід, який розглядає сім'ю як цілісну систему, де всі члени взаємопов'язані і впливають один на одного. Основні принципи цього підходу включають взаємозалежність, де зміни в поведінці одного члена впливають на всю систему; цілісність, яка стверджує, що сім'я більше, ніж сума її частин; гомеостаз, що підкреслює прагнення сім'ї до стабільності; та еволюцію системи, яка відображає здатність сім'ї адаптуватися до змін. Використання системного підходу у дослідженні сім'ї як цілісності дозволяє глибше зрозуміти складні взаємозв'язки між її елементами, виявити основні чинники конфліктів та розробити ефективні стратегії їх подолання. Це сприяє створенню комплексного уявлення про сім'ю як систему, де кожен елемент відіграє важливу роль у забезпеченні гармонії та ефективної комунікації, а також дозволяє розробляти більш цілеспрямовані та дієві рекомендації для поліпшення сімейних взаємин.

У соціології комунікацій значне місце займає теорія комунікативної дії Ю. Габермаса, яка підкреслює важливість комунікації для досягнення взаєморозуміння та координації дій у суспільстві. Комунікативна раціональність базується на прагненні до взаєморозуміння, що є основою соціальної інтеграції. Н. Луман розглядає суспільство як систему комунікацій, де соціальні системи самовідтворюються через постійний обмін інформацією, поділяючи комунікацію на повідомлення, розуміння та інформацію, яка впливає на стан системи. У соціології конфлікту та медіації Л. Козер розглядав конфлікт як невід'ємну частину соціального життя, яка може мати позитивні наслідки, а М. Дойч досліджував важливість співпраці та довіри для ефективного вирішення конфліктів.

Таким чином, соціологія середнього рівня, використовуючи різні методологічні підходи та теорії, надає глибоке розуміння внутрішньої динаміки сімейних відносин, процесів соціальної інтеграції та ефективних методів вирішення конфліктів. Системний підхід до сім'ї дозволяє виявити взаємозв'язки між членами сім'ї, теорії комунікації розкривають важливість взаєморозуміння в суспільстві, а теорії конфлікту та медіації допомагають знайти конструктивні шляхи подолання соціальних протиріч.

Отже, в даному розділі було розглянуто методологічні аспекти дослідження комунікативних технологій розв'язання конфліктів в молодій сім'ї з дитиною до трьох років. По-перше, було уточнено основні поняття, а саме «комунікативні технології» та «конфлікт». В контексті даної роботи комунікативні технології виступають як система інструментів, методів та практик, що використовуються для створення, передачі та інтерпретації повідомлень у процесі комунікації. В той час як конфлікт представляє собою зіткнення несумісних сторін, які прагнуть до різних цілей, усвідомлюють дії один одного, відчувають негативні емоції та сприймають один одного як опонентів. Чітке визначення даних термінів допоможе окреслити тему майбутнього емпіричного дослідження, визначити об'єкт та предмет, сформулювати мету та завдання.

Завдяки аналізу історії соціогуманітарного дослідження комунікативних технологій розв'язання конфліктів у молодій сім'ї було виявлено етапи становлення соціології сім'ї, соціології комунікації та соціології конфліктів, що допомогло визначити основні тенденції та перспективи подальшого розвитку цих наукових напрямків. Виявлені етапи розвитку теорій середнього рівня свідчать про поступове збагачення теоретичного та методологічного апарату цих наук, а також про удосконалення методів дослідження сімейних відносин, комунікаційних процесів та методів вирішення конфліктів, знання про які стануть в нагоді під час проведення емпіричного дослідження.

Після детального розгляду принципів та методів соціологічного дослідження, нами було обрано системний підхід, який в контексті нашої роботи, що пов'язана з конфліктами в родині, розглядатиме сім'ю як систему взаємопов'язаних елементів. Окрім цього, було виокремлено п'ять ключових принципів дослідження, які включають принцип об'єктивності, принцип розвитку, принцип історичності, принцип загального зв'язку та, звісно, принцип цінностей. Дотримання цих принципів є обов'язковим при проведенні емпіричного дослідження на таку делікатну тему, як комунікативні технології розв'язання конфліктів в сім'ї з дитиною до трьох років, оскільки ці принципи сприяють розумінню соціальних явищ та відносин з урахуванням глибокого розуміння та пошани до людської гідності, цінностей та потреб.

Що стосується методу дослідження, нами було обрано метод проведення інтерв'ю. Це надасть можливість заглибитися в індивідуальні досвіди респондентів, з'ясувати їхні погляди, переживання та ставлення до вирішення конфліктів. Такий підхід допоможе отримати докладні описи конкретних ситуацій, в яких виникають конфлікти, а також виявити характерні риси та закономірності в поведінці учасників. Таким чином, проведення інтерв'ю є оптимальним методом для дослідження досвіду молодих сімей у вирішенні конфліктів, оскільки він дозволить зібрати комплексні дані, які враховують індивідуальні особливості та контекстуальні фактори, що впливають на поведінку респондентів.

РОЗДІЛ 2

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ КОМУНІКАТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ РОЗВ'ЯЗАННЯ КОНФЛІКТІВ У МОЛОДІЙ СІМ'Ї З ДИТИНОЮ ДО ТРЬОХ РОКІВ

2.1. Зміст та конфігурації конфліктів у взаємодії молодій сім'ї з дитиною до трьох років

Конфлікт – це невід'ємна частина будь-яких стосунків, в тому числі й сімейних. Різні думки, потреби та очікування членів сім'ї можуть призводити до розбіжностей, які, в свою чергу, можуть перерости в конфлікти. Важливо розуміти, що конфлікт не завжди є негативним явищем. Він може бути рушійною силою для змін, розвитку та покращення стосунків. Завдяки конструктивному вирішенню конфліктів члени сім'ї можуть краще зрозуміти один одного, навчитися спілкуватися та налагодити більш міцні зв'язки.

Молоді люди, плануючи сім'ю, часто мають ідеалізовані уявлення про батьківство. Їм здається, що виховання дитини буде приносити лише радість і задоволення. Проте реальність виявляється значно складнішою. Недосипання, постійний догляд за дитиною, емоційне та фізичне виснаження можуть стати справжнім викликом для молодих батьків.

Пропонуємо більш детально розглянути чинники формування конфліктів в молодій сім'ї з дитиною до трьох років. Розпочнемо з аналізу дослідження на тему «Наслідки післяпологової депресії у матерів: систематичний огляд впливу на матерів та дітей», проведеного у 2016 році групою дослідників з Університету Сіднея в Австралії. Згідно з дослідженням, 13% жінок у світі відчувають післяпологову депресію.

Післяпологова депресія має значний вплив на динаміку в родині та може призвести не тільки до труднощів з доглядом за дитиною, а ще й до погіршення стосунків з партнером. Відчуття провини, гніву та розчарування у матері підвищує рівень тривоги в 3 рази та може збільшити ризик самогубства в 2

рази, а постійне відчуття втоми та дратівливість призводить до негативного ставлення до самої дитини [35, с. 3-49].

Поява дитини впливає не тільки на емоційний стан молодої мами. Дослідження під назвою «Зміна задоволеності стосунками серед батьків під час переходу до батьківства», проведене командою науковців на чолі з Д. Т. Мак, описує вплив батьківства на рівень задоволеності стосунками серед чоловіків [36, с. 2-17]. Одним з ключових висновків дослідження є те, що чоловіки, які вперше стають батьками, демонструють тенденцію до зниження рівня задоволеності стосунками з партнеркою на 15% після народження дитини. Отже, догляд за маленькою дитиною – це важка праця, яка потребує багато сил та енергії. Постійний недосип, емоційне навантаження, відповідальність за життя та здоров'я дитини можуть призвести до виснаження та хронічного стресу обох батьків, що негативно впливає на стосунки партнерів та може бути причиною появи конфліктів.

Окрім цього, молоді сім'ї часто стикаються з фінансовими труднощами, адже народження дитини пов'язане з додатковими витратами. Нестача коштів може стати джерелом напруження та конфліктів. Наприклад, дослідження впливу зайнятості матері та соціально-економічного статусу сім'ї на материнський стрес, батьківські переконання та адаптацію дітей дошкільного віку довело, що 52% матерів з низьким соціально-економічним статусом страждають від високого рівня стресу, що призводить до дратівливості, емоційної нестійкості та труднощів у спілкуванні [37].

Вміння спілкуватися – це один із найважливіших факторів успішних стосунків. Проте молоді люди не завжди мають досвід та навички конструктивної комунікації. Це може призвести до непорозумінь, образ та конфліктів. Дослідження позитивної комунікації в романтичних стосунках, проведене Університетом Невади в 2019 році, виявило, що позитивні форми спілкування, такі як вираження подяки, підтримка та повага, пов'язані з більш міцними та щасливими стосунками. Напроти, негативні форми спілкування, такі як критика, звинувачення та зневажливе ставлення, є причиною частих

конфліктів, що призводить до зниження задоволення стосунками. Дослідники стверджують, що позитивна комунікація є ключовим фактором успішних романтичних стосунків. При цьому пари, які страждають від конфліктних ситуацій та непорозумінь, можуть покращити свою комунікацію, навчаючись ефективно слухати, висловлювати свої почуття та потреби та ставитися до партнера з повагою [38, с. 18-19].

Конфлікти є нормальною частиною життя, і вони можуть виникати навіть у найщасливіших сім'ях. Однак, важливо, щоб молоді сім'ї вчилися вирішувати конфлікти здоровим способом. Навички вирішення конфліктів є важливими для будь-якої сім'ї, а особливо для молодих сімей з дітьми, які переживають період адаптації до нового життя. Структура конфліктів у молодій сім'ї з дитиною до трьох років може бути представлена наступними компонентами:

1. Сторони конфлікту:
 - Батьки: Їхні потреби, очікування, цінності, стилі виховання та особистісні особливості можуть призводити до конфліктів.
 - Дитина: Її потреби, емоції, поведінка та стадія розвитку можуть бути джерелом конфліктів.
 - Стороння особа: Особа, що не є членом сім'ї, проте приймає участь в конфлікті, наприклад, друзі, родичі тощо.
2. Предмет конфлікту:
 - Розбіжності в думках щодо методів виховання дитини.
 - Розподіл домашніх обов'язків.
 - Фінансове становище.
 - Незадовільнені емоційні потреби.
3. Динаміка конфлікту:
 - Виникнення конфлікту: Розбіжності в думках, незадоволеність, емоційні реакції.
 - Ескалація конфлікту: Підвищення емоційного напруження, сварки, образи, звинувачення.

– Вирішення конфлікту: Переговори, компроміс, прощення, примирення.

4. Наслідки конфлікту:

– Негативні: Погіршення стосунків, стрес, тривога, почуття провини, негативний вплив на дитину.

– Позитивні: Можливість краще розуміти одне одного, вчитися ефективно спілкуватися, знаходити компроміси, зміцнювати стосунки.

Класифікація конфліктів у молодій сім'ї з дитиною до трьох років може бути представлена наступними типами:

1. За частотою:

– Рідкі: Раз на місяць або рідше.

– Помірні: Кілька разів на місяць.

– Часті: Щодня або майже щодня.

2. За тривалістю:

– Короткочасні: Вирішуються за декілька хвилин або годин.

– Гострі: Тривають 1-2 дні.

– Затяжні: Тривають більше тижня.

3. За інтенсивністю:

– Низькоінтенсивні: відбуваються у формі вербальних суперечок, непорозумінь, емоційної напруги.

– Середньоінтенсивні конфлікти: включають активні дії сторін конфлікту, бойкот, протест.

– Високоінтенсивні конфлікти: переходять у насильницькі дії, фізичні зіткнення.

4. За формою прояву:

– Відкриті конфлікти: сварки, образи, звинувачення.

– Приховані конфлікти: сасивна агресія, мовчання, ігнорування.

5. За наслідками:

– Деструктивні конфлікти: погіршення стосунків, стрес, тривога, почуття провини, негативний вплив на дитину.

– Конструктивні конфлікти: можливість краще розуміти одне одного, вчитися ефективно спілкуватися, знаходити компроміси, зміцнювати стосунки.

Розглянуті нами дослідження висвітлюють основні причини конфліктів у молодих сім'ях з дітьми до трьох років. Отже, можна виокремити п'ять ключових аспектів, які негативно впливають на стосунки в родині:

1. Стрес та виснаження від догляду за дитиною.
2. Фінансові труднощі.
3. Післяпологова депресія.
4. Зниження задоволеності стосунками.
5. Недостатня навичка конструктивної комунікації.

2.2. Стратегії та тактики комунікативних технологій розв'язання конфліктів

Визначивши раніше поняття комунікативних технологій, можна проаналізувати певні стратегії та тактики, які є важливою складовою даної системи інструментів, що використовуються для створення, передачі та інтерпретації повідомлень у процесі комунікації.

Д. Бертон вперше запропонував ряд стратегій вирішення конфліктів, які стали відомі як «виграш-виграш», «виграш-програш» та «програш-програш». Він розвинув ці концепції в рамках свого підходу до контрольованої комунікації та аналітичного розв'язання конфліктів, який акцентує увагу на виявленні базових людських потреб, таких як потреби у безпеці, визнанні, участі та ідентичності [39, с. 24]. Ці потреби можуть впливати на стратегії вирішення конфлікту, в залежності від того, як вони розуміються та як їх задовольняють.

У стратегії «виграш-виграш» конфлікт вирішується шляхом пошуку спільних інтересів та узгодження рішень, які задовольняють потреби обох сторін. Головна мета цієї стратегії - це будівництво конструктивних рішень у конфлікті, зменшення напруги, збільшення єднання в організації, а також

створення підґрунтя для конструктивного вирішення подібних конфліктів у майбутньому. У разі, якщо базові людські потреби визнаються та розуміються, це може стати основою для знаходження «виграшних» рішень, які задовольняють всіх учасників конфлікту. Переваги даного підходу полягають у можливості знаходити більш прийнятні рішення, що сприяє зміцненню та покращенню взаємин. Коли обидві сторони досягають перемоги, вони схильні підтримувати ухвалені рішення. Ця стратегія має більшу різноманітність та глибину в порівнянні з іншими, але вона є складнішою у реалізації, оскільки вимагає від учасників конфлікту високого рівня експертизи в управлінні конфліктами.

У сімейних конфліктах стратегія «виграти-виграти» може бути надзвичайно корисною, оскільки вона сприяє знаходженню рішень, які задовольняють потреби всіх учасників конфлікту. Наприклад, у випадку сімейного конфлікту, пов'язаного із вибором розважальної діяльності на вихідний день, дана стратегія може бути використана для досягнення компромісу. Нехай, один з батьків пропонує відвідати музей, тоді як діти бажають піти на парк атракціонів. У такому випадку родина може знайти спосіб задовольнити всі бажання, відвідавши спочатку музей, а потім влаштувавши розважальний час у парку атракціонів. Це дозволяє кожному члену сім'ї насолоджуватися своїм часом разом, зберігаючи гармонію та взаєморозуміння.

При використанні стратегії «виграш-виграш» всі учасники конфлікту стають активними учасниками пошуку рішення, яке б задовольняло всіх. Це може сприяти покращенню взаєморозуміння та згуртованості у сім'ї. Крім того, такий підхід сприяє розвитку навичок співпраці та розв'язанню проблем з урахуванням потреб кожного члена сім'ї.

У «виграш-програш» стратегії одна сторона досягає своїх цілей за рахунок жертвування інтересами іншої сторони. Перевага стратегії «виграти-програти» пояснюється підсвідомим прагненням захистити себе від болю, що викликається почуттям поразки. Вона відображає форму боротьби за владу, де

одна сторона виходить беззаперечним переможцем. Ця тактика може бути необхідною у випадках, коли особа, обладнана владою, бере на себе контроль, щоб забезпечити загальне благополуччя або захистити людей від насильства чи необачних дій. Наприклад, в контексті сімейних конфліктів, один з батьків може вважати, що строгий контроль над дітьми є найкращим способом забезпечити їхню безпеку та успіх у майбутньому. Така сторона може бути готовою пожертвувати інтересами і потребами іншого батька або дітей, щоб забезпечити власні погляди та цілі. Проте стратегія «виграш-програш» рідко приносить довгострокові результати: сторона, що програла, може не підтримати прийняте рішення, або навіть спробувати його саботувати. Тому важливо розуміти, що сьогоднішній програш може призвести до відмови від співпраці у майбутньому.

Незважаючи на недоліки, стратегія «виграш-програш» широко використовується у вирішенні конфліктів. Це поширення методів утікання та боротьби не випадкове, а має кілька причин. Перша причина полягає в історичному контексті: тактика «виграти-програти» була однією з найперших, яку люди освоїли для вирішення конфліктів, і протягом тисячоліть накопичений значний досвід з її застосування в різних ситуаціях. Друга причина має психологічний характер: з часом використання цих тактик стало практично автоматичним, стійким психологічним стереотипом.

У стратегії «програш-програш» обидві сторони не досягають своїх цілей або досягають їх частково або зі значними втратами. Тобто одна конфліктуюча сторона іде на програш свідомо, але разом з тим змушує й іншу сторону зазнати поразки. Програш може бути й частковим. У цьому випадку сторони «тягнуть опонента на дно» разом із собою. Таким чином конфлікт може зберігатися або навіть поглиблюватися, оскільки обидві сторони можуть відчувати образу і невдоволення з результатами. Ця стратегія часто використовується в ситуаціях, коли сторони не готові до компромісу або не бажають визнавати важливість цілей опонента. Такий підхід може призвести

до погіршення взаємин між сторонами та створення нових конфліктних ситуацій у майбутньому.

У сімейних конфліктах стратегія «програш-програш» може вкрай негативно впливати на подружні стосунки та динаміку сімейного життя. Коли обидві сторони вирішують піти на програш, це може викликати поглиблення ворожості та взаємних образ. Наприклад, якщо один з партнерів намагається застосувати цю стратегію в аргументі з іншим, це може призвести до погіршення довіри та збільшення конфлікту в сім'ї. Крім того, коли обидві сторони стають на позицію програшу, це може призвести до відчуття невпевненості та безпорадності у всіх членів сім'ї, оскільки не вирішується жодна з проблем, що виникли.

Сукупність стратегій дає можливість бути гнучким під час вирішення конфлікту. Хоча, найуспішнішою стратегією, все ж таки, можна вважати «виграш-виграш», оскільки що вона абсолютно етична і одночасно ефективна. Вона дозволяє кожній стороні відчувати себе переможцем, тим самим підвищуючи мотивацію до подальшої співпраці та спільної роботи над вирішенням подібних ситуацій у майбутньому.

Після аналізу різних стратегій вирішення конфліктів, можна перейти до опису конкретних тактик, які використовуються для реалізації кожної з цих стратегій. Наприклад, для стратегії «виграти-виграти» такими тактиками можуть бути пошук компромісу, активне слухання, спільне обговорення і розробка альтернативних рішень. Для стратегії «виграти-програти» тактики можуть включати домінування, маніпуляцію або використання сили для досягнення власних цілей. Розгляд тактик допоможе краще розуміти, як саме реалізуються кожна з стратегій у конкретних конфліктних ситуаціях.

Завдяки науковим напрацюванням К. Томаса, було виявлено п'ять основних тактик розв'язання конфліктів: конкуренція, уникання, пристосування, співробітництво та компроміс [40, с. 369-390].

Конкурентна тактика передбачає активне домінування в процесі вирішення конфлікту з метою задоволення власних інтересів, часто без

урахування інтересів іншої сторони. Цей підхід характеризується вольовими рішеннями та відсутністю співпраці.

Натомість, уникання відображає ситуацію, коли сторона не активно протистоїть чи не шукає вирішення конфлікту, можливо, через недостатню важливість ситуації, бажання зберегти енергію чи навіть відчуття безсилля.

Стиль пристосування означає, що сторона готова співпрацювати з іншою стороною, навіть без вираження власних інтересів, з метою збереження гармонії. Даний стиль не є найвигіднішим, оскільки постійне пристосування може призвести до почуття невдоволення, емоційного виснаження та самопожертви у одного з членів сім'ї, що може негативно вплинути на його психічне здоров'я та самооцінку.

Тактика співробітництва включає активну співпрацю в розв'язанні конфлікту з метою максимально задовольнити інтереси всіх сторін. Цей підхід вимагає значних зусиль, але може призвести до більш повного та стійкого розв'язання.

Компромісна тактика полягає в тому, що обидві сторони поступаються частиною своїх інтересів з метою досягнення взаємоприйняттого рішення. Цей підхід передбачає певні концесії з обох сторін і може бути застосований для швидкого та ефективного розв'язання конфлікту.

Отже, проаналізувавши даний матеріал, можна визначити, що тактика розв'язання конфлікту описує основний шлях, який обирає опонент під час вирішення конфлікту. В контексті родинних конфліктів це означає, що перед вирішенням конфлікту в сімейному середовищі важливо усвідомити, яка саме тактика розв'язання конфлікту буде найбільш ефективною та прийнятною для всіх сторін. Здійснюючи аналіз таких тактик, як конкуренція, уникання, пристосування, співробітництво та компроміс, можна зрозуміти, яким чином кожна з них впливає на вирішення конфлікту в сімейному контексті. Наприклад, якщо одна з сторін використовує конкурентну модель, це може призвести до домінування ігрового процесу, де її власні інтереси переважають

над інтересами інших членів родини. Такий підхід може породити сильніший конфлікт та спричинити поглиблення розбіжностей.

У разі використання тактики уникання, можливо, члени родини уникають вирішення конфлікту через недостатню важливість або небажання витратити енергію на нього. Це може призвести до накопичення невирішених проблем та погіршення стосунків в сім'ї.

Співробітництво може бути ефективним рішенням у вирішенні конфліктів в сім'ї, оскільки воно сприяє спільному пошуку максимально вигідного вирішення проблеми та задоволенню потреб всіх членів родини. Цей підхід вимагає взаємної підтримки, відкритості та розуміння між усіма сторонами. Співпраця є найефективнішою стратегією для розв'язання сімейних конфліктів, адже вона дозволяє всім членам сім'ї бути почутими, зрозумілими та знайти рішення, яке максимально задовольняє інтереси всіх.

Компроміс може бути прийнятним варіантом, коли сторони готові поступитися частиною своїх інтересів для досягнення загального розв'язку конфлікту. Це може допомогти зберегти гармонію в сімейних відносинах та покращити спілкування між членами родини, хоча негативним аспектом є певна жертвність та відмова від власних інтересів з обох сторін, що може стати причиною конфлікту в подальшому.

Отже, сімейні конфлікти – це неминуча частина життя, але їх можна вирішувати конструктивно, використовуючи різні стратегії та тактики. Однак важливо пам'ятати, що не існує універсального підходу до вирішення конфліктів. Вибір найефективнішої стратегії залежить від конкретних обставин, особистостей учасників і їхніх цілей. Також важливо враховувати емоційний аспект конфлікту. Сильні емоції можуть перешкоджати раціональному мисленню та конструктивному діалогу. Подібні фактори можуть негативно впливати на вирішення сімейних конфліктів, але за допомогою правильних стратегій та тактик можна знайти конструктивні шляхи виходу з конфлікту, які зможуть зміцнити стосунки та покращити життя всіх членів сім'ї.

Робимо висновок, що стратегія «виграш-виграш» є найбільш ефективною, оскільки сторони конфлікту знаходять спільне сприятливе рішення. Натомість «виграш-програш» вигідна лише для однієї сторони конфлікту, тоді як інша зазнає поразки. І найгіршою стратегією можна назвати «програш-програш», де всі сторони зазнають втрат.

Так само аналізуючи тактики розв'язання конфліктів, зазначаємо, що найвигіднішою для обох сторін конфлікту буде тактика співробітництва, коли всі сили об'єднуються з метою конструктивного вирішення проблеми. Компроміс, в свою чергу, є теж ефективною тактикою, хоча в цьому випадку сторони мають поступитися чимось незначним заради взаємовигідного вирішення конфлікту. Пристосування також характеризується поступками, але значно більшими, таким чином одна сторона зовсім відмовляється від досягнення власних цілей в конфлікті, а інша, відповідно, виходить переможцем. Конкурентна тактика відзначається активним домінуванням в конфлікті з метою виграти, зневажаючи думками та почуттями іншої сторони. І насамкінець уникання характеризується ухиленням від участі та вирішення конфлікту.

Розв'язання конфліктів у сім'ї, особливо з маленькою дитиною до 3 років, потребує специфічного підходу, враховуючи вік дитини та її емоційний розвиток. Стратегія «виграш-виграш» у контексті сім'ї з маленькою дитиною є найбільш бажаною, оскільки всі члени сім'ї повинні відчувати підтримку та взаєморозуміння. Наприклад, якщо дитина хоче гратися, але настав час обіду, можна знайти спільне рішення, наприклад, запропонувати дитині допомогти накривати на стіл як частину гри. Стратегія «виграш-програш» може викликати негативні емоції та почуття несправедливості у дитини, тому її слід уникати. Наприклад, якщо батьки завжди нав'язують свої рішення, не враховуючи бажань дитини, це може призвести до спротиву та невдоволення. Стратегія «програш-програш» є найгіршою в сімейних відносинах, особливо з маленькою дитиною, оскільки всі сторони залишаються незадоволеними.

Якщо конфлікт між батьками вирішується насильницьким шляхом, це шкодить як батькам, так і дитині, яка може стати тривожною або агресивною.

Співробітництво є найбільш ефективною тактикою, оскільки включає участь усіх сторін в процесі вирішення конфлікту. Наприклад, якщо батьки мають різні погляди на виховання дитини, вони можуть разом обговорити і скласти спільний план виховання, враховуючи побажання кожного. Компроміс добре підходить для ситуацій, де можна знайти середнє рішення. Наприклад, якщо один з батьків хоче піти в кіно, а інший – на прогулянку, можна домовитися про похід у кіно сьогодні, а на прогулянку – завтра. Пристосування використовується в ситуаціях, коли одна сторона готова поступитися заради уникнення конфлікту. Наприклад, якщо один з батьків завжди хоче проводити вихідні за містом, а інший надає перевагу залишатися вдома, то один з них може поступитися і погодитися на поїздку заради спокою в сім'ї. Конкуренція не підходить для сімейних відносин, оскільки може призвести до відчуження і непорозуміння. Постійне наполягання на своєму та ігнорування бажань іншого партнера може призвести до протесту і напруги у відносинах. Уникання може бути тимчасово корисним для зниження напруги, але не вирішує конфлікт. Якщо один з батьків ображений, іноді варто на деякий час відійти, щоб заспокоїтися і подумати, як краще діяти.

Використання стратегії «виграш-виграш» і тактики співробітництва є найбільш ефективними у вирішенні конфліктів в сім'ї з маленькою дитиною. Важливо враховувати емоційний стан дитини та її потреби, знаходячи спільні рішення, які принесуть користь усім.

2.3. Використання комунікативних технологій розв'язання конфліктів

Наприкінці 1960-х років поведінкова наука набувала популярності. Вчені та практики досліджували можливості застосування методів соціології конфліктів та соціальної психології для вирішення проблем у різних сферах життя, включаючи конфлікти. Багато з перших спроб внесення нових ідей з

«поведінкових наук» в процес вирішення конфліктів на міжнародному рівні сприймалися як експеримент. Одним з перших таких експериментів відбувся наприкінці 1965 року, коли колишнього дипломата з Австралії, Д. Бертон, запросили застосувати нові «поведінкові» ідеї до конфлікту у реальному світі. Д. Бертон вирішив долучитися до конфлікту між Індонезією та Малайзією, який стосувався включення останньою великих територій Борнео у свою національну територію. Він організував серію зустрічей з представниками обох країн, на яких використовував різні техніки, такі як активне слухання, емпатія, перефразування та стимулювання до співпраці [41, с. 280-313].

Експеримент Д. Бертон не призвів до негайного вирішення конфлікту. Однак він заклав основи для фасилітаційного процесу, який згодом відіграв важливу роль у мирному врегулюванні. З цього досвіду виникли основи фасилітаційного процесу, який значною мірою сприяв подальшому укладенню мирної угоди та виникненню нового словника термінів, що включає такі поняття, як «семінар», «фасилітація» та «вирішення проблем». Слід зазначити, що спочатку Бертон використовував термін «контрольована комунікація» для позначення виникаючого процесу.

Після ініціативи Д. Бертон психолог з Йельського університету, Л. Дуб, успішно запустив те, що він і його колега В. Фолз описали як «дику ідею» і організували семінар в Італії. На цьому семінарі приймали представників суперечливих спільнот у регіоні Рогу Африки - ефіопійців, кенійців і сомалійців. Щотижня проводились обговорення з метою зміни помилкових уявлень і стереотипів та покращення відносин між сторонами. Завдяки використанню інноваційних для того часу комунікативних технологій учасники навчилися ефективніше спілкуватися. Таким чином Л. Дуб продемонстрував потенціал поведінкових методів для вирішення реальних конфліктів та підкреслив важливість відкритої комунікації, емпатії та взаєморозуміння в цьому процесі [42, с. 381-402].

К. Роджерс, американський психолог, широко відомий своїм клієнт-центрованим підходом до терапії та навчання, організував «Руст Семінар» в

Австрії у 1986 році, де він зібрав понад 50 учасників з країн Центральної Америки. Цей семінар став значущою подією, яка продемонструвала можливість застосування гуманістичної психології у вирішенні конфліктів та покращенні відносин між людьми з різних культур.

К. Роджерс виявив, що чим більше він може бути співіснуючим у стосунках, тим кориснішими вони будуть. Це означає, що індивід повинен бути усвідомленим щодо власних почуттів, наскільки це можливо, а не представляти зовнішній образ одного ставлення, тим часом насправді маючи інше ставлення на глибокому або несвідомому рівні. Бути співіснуючим також означає готовність виражати своїми словами та поведінкою різні почуття та ставлення, які існують у ньому. Тільки таким чином стосунки можуть бути реальними.

Окрім цього, К. Роджерс визначає, що чим більше прийняття і симпатії він відчуває до людини, тим більше сприяє стосункам, якими він може користуватися. Під прийняттям він має на увазі тепле ставлення до іншого, цінності незалежно від його стану, його поведінки чи його почуттів. Це означає повагу і симпатію до іншого як окремої особи, прийняття його становища у даний момент, незалежно від того, наскільки негативні чи позитивні почуття інший викликав. Це прийняття кожного аспекту іншої особи робить стосунки для К. Роджерса теплими та безпечними [43, с. 42].

Завдяки досвіду Д. Бертона, Л. Дуба та К. Роджерса, можна визначити, що внаслідок зустрічі на семінарі або іншої форми посередництва, що спонукає до діалогу, практика розв'язання конфліктів спрямована на те, щоб сторони конфлікту зрозуміли свою спільну людську сутність, тобто особистість опонента. Таке розуміння виникає, коли учасники починають усвідомлювати, що інша сторона теж «жива» та має подібні потреби.

Подібні успішні результати втручання в конфліктні ситуації були описані багатьма вченими та практиками. Одним з найяскравіших прикладів використання комунікативних технологій є переговорний процес між ізраїльтянами та палестинцями. За допомогою медіаторів створювалися умови

для спільного вирішення конфліктних питань, шляхом ідентифікації і втілення в життя інтересів обох сторін. Було виявлено, що після зустрічей між ізраїльтянами та палестинцями на семінарах з вирішення проблем, обидві сторони дійшли до розуміння про те, що вони потребують «визнання» з боку іншої сторони [44, с. 99-115]. Тобто використання комунікативних технологій допомогло зайти той самий «ключ» для «виходу з тупика». Коли таке усвідомлення виникає після певних миротворчих процесів, учасникам і третій стороні стає набагато легше переходити на наступний рівень взаємодії - дослідження перешкод, які унеможливають задоволення цих потреб. На цьому етапі зустрічі усвідомлення спільності і зв'язку між учасниками служить тим самим «ключем», який об'єднує учасників з різних груп, незважаючи на їх глибокі політичні, історичні та релігійні розбіжності.

Завдяки історичним прикладам, описаним раніше, можна стверджувати про те, що конфлікт найкраще розуміти як багатогранний процес взаємного впливу, а не лише як змагання. Так само, у вирішенні конфлікту, за допомогою переговорів або інших засобів, сторони використовують вплив, щоб змусити противника сісти за стіл, зробити поступки, прийняти угоду, яка відповідає їхнім інтересам і потребам, та надалі виконувати цю угоду. Треті сторони, як показує історія, також впливають на ситуації конфлікту, підтримуючи одну зі сторін, посередництвом між ними або маневруючи, щоб захистити власні інтереси.

Основними тенденціями, як показує теоретичне дослідження світового досвіду використання комунікативних технологій вирішення конфлікту, є акцент на важливості відкритої та чесної комунікації між сторонами конфлікту, фасилітаційний процес, який допомагає сторонам конфлікту вести конструктивний діалог та знаходити спільне рішення, та гуманістичний підхід, який ґрунтується на повазі до особистості та прагненні до самоактуалізації всіх учасників.

Ключовими механізмами взаємодії, які можна визначити на основі цього досвіду є прагнення до співпраці, принцип відкритого та щирого спілкування,

побудова довіри та взаєморозуміння та, звісно, створення позитивного середовища, в якому домінує повага до гідності людини.

Завдяки теоретичному дослідженню нам вдалося сформувати структуру к конфліктів у молодій сім'ї з дитиною до трьох років, яка складається з наступних компонентів: сторони конфлікту, предмет конфлікту, динаміка конфлікту та його наслідки. Також було створено класифікацію конфліктів цього типу, згідно з такими параметрами: частота, тривалість, інтенсивність, форма прояву, наслідки. Використання теоретичних знань про структуру та класифікацію конфліктів в сім'ї дозволить систематизувати та проаналізувати конфліктні ситуації, що виникають в сучасних українських родинах.

Окрім цього, детальний аналіз тактик та стратегій вирішення конфлікту дозволив встановити певну кореляцію між ними: для досягнення стратегії «виграш-виграш» найбільш ефективними виявилися тактики співробітництва та компромісу; стратегія «виграш-програш» краще реалізується через використання тактик конкуренції чи пристосування; а для стратегії «програш-програш» уникання виявилось найбільш підходящою тактикою.

З розглянутого матеріалу випливає, що конфлікт слід розглядати як складний процес взаємодії, де вирішальну роль відіграє комунікація. Історичний аналіз показує, що вирішення конфлікту за допомогою переговорів базується на взаємному діалозі та пошуку компромісу. Також, на основі світового досвіду, використання комунікативних технологій вирішення конфлікту наголошує на відкритій та чесній комунікації та гуманістичному підході. За аналогією зі світовим досвідом, конфлікти в сім'ї також можуть бути розглянуті як складні процеси взаємодії, де важливу роль відіграє ефективна комунікація. Подібно до світу політики чи бізнесу, вирішення сімейних конфліктів може базуватися на взаємному діалозі та пошуку взаємовигідного рішення. Важливою складовою вирішення конфліктів в сім'ї є відкрита та чесна комунікація, а також врахування принципів, що визнають гідність та інтереси кожного члена родини. Такі цінності можуть сприяти побудові здорових взаємин в родині та вирішенню конфліктних ситуацій.

РОЗДІЛ 3

ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ЕМПІРИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ КОМУНІКАТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ РОЗВ'ЯЗАННЯ КОНФЛІКТІВ У МОЛОДІЙ СІМ'Ї З ДИТИНОЮ ДО ТРЬОХ РОКІВ

3.1. Обґрунтування методу дослідження комунікативних технологій розв'язання конфліктів у молодій сім'ї з дитиною до трьох років

Для емпіричного дослідження було обрано метод структурованого інтерв'ю, оскільки даний метод має низку переваг. По-перше, структуроване інтерв'ю використовує фіксовану послідовність запитань, що гарантує, що всі респонденти отримують однакову інформацію та мають можливість надати порівнянні відповіді. Це дає можливість досліднику чітко сформулювати запитання, які стосуються конкретних аспектів досліджуваної теми, а також полегшує аналіз та узагальнення даних, оскільки відповіді можна кодувати та категоризувати за тематикою. По-друге, структуроване інтерв'ю дає досліднику більший контроль над ходом інтерв'ю, що може мінімізувати вплив сторонніх факторів та забезпечити більш точні дані. Це може бути особливо корисно при дослідженні делікатних тем, де респонденти можуть відчувати себе некомфортно, даючи відкриті відповіді.

Також структуроване інтерв'ю зазвичай займає менше часу, ніж неструктуроване, оскільки дослідник знає, які запитання він хоче поставити, і не витрачає час на розробку нових запитань під час інтерв'ю. І, звісно, таке інтерв'ю можна легко повторити з іншими респондентами, що дозволяє досліднику порівняти дані з різних джерел і зробити більш узагальнені висновки.

З метою експериментальної перевірки гіпотези, що була сформульована в ході наукового пошуку, було проведене емпіричне дослідження, яке складалось з шістьох етапів:

1. Виявлення проблемної ситуації.
2. Формулювання проблеми дослідження.

3. Розроблення програми соціологічного дослідження.
4. Проведення соціологічного дослідження.
5. Аналіз результатів дослідження.
6. Підготовка рекомендацій за наслідками дослідження.

Соціологічне дослідження мотивується наявністю конкретної соціальної проблеми, що впливає на певні групи людей, їхні потреби та інтереси, і потребує активного вирішення. Суть проблемної ситуації полягає в тому, що вона викликає необхідність зрозуміти природу цієї проблеми, її вплив на суспільство, а також ідентифікувати можливі шляхи її подолання. В контексті дослідження комунікативних технологій розв'язання конфліктів у молодій сім'ї з дитиною до трьох років проблемною ситуацією можна вважати конфлікти, що стосуються членів родини та негативно впливають як на партнерські стосунки між батьками, так і на розвиток та загальне благополуччя дитини.

Орієнтуючись на виявлену проблемну ситуацію, яка постає в сучасному суспільстві, можна визначити, що проблемою нашого дослідження є відсутність ефективної комунікації між членами сім'ї.

Успішно сформулювавши проблему дослідження, можна перейти до розроблення програми соціологічного дослідження (додаток А). Розроблена нами програма складається з двох частин: методологічної та методичної. В методологічній частині чітко описано тему, мету та основні завдання дослідження, визначено об'єкт та предмет дослідження, а також здійснено інтерпретацію та операціоналізацію основних понять. В свою чергу методична частина програми включає розрахунок та обґрунтування вибірки, підбір та опис методів дослідження та розробку плану дослідження.

Завдяки створеному нами гайд (додаток Б), було проведено 8 глибинних інтерв'ю, які було проаналізовано в рамках дослідження. Даний гайд складається з чотирьох основних блоків, де першим є «Вступ», метою якого є налагодити контакт із респондентами, обговорити рамки інтерв'ю та ознайомити їх із правилами подальшої роботи.

Другим блоком гайду є «Визначення сімейних проблем», суть якого полягає у вимірюванні досвіду конфліктів респондента. Питання цього блоку розкривають різні аспекти сімейного життя, які можуть призвести до конфліктів, а також допомагають визначити найпопулярніші види конфлікту, їх частоту, тривалість та інтенсивність.

Наступним блоком є «Оцінка усвідомлення конфлікту». Цей блок питань спрямований на вивчення сімейних конфліктів і їх впливу на сімейні відносини. Питання охоплюють різні аспекти конфліктів, включаючи реакцію батьків та дітей на конфліктні ситуації, вплив конфліктів на стосунки між партнерами та взаємодію сім'ї з оточенням.

Останній блок питань гайду «Оцінка шляхів вирішення конфлікту» направлений на з'ясування стратегій та тактик виходу з конфлікту, що є прийнятними в родині. Він вивчає емоції та почуття респондента стосовно конфліктів, а також дозволяє нам, як дослідникам, зрозуміти, які зі стратегій та тактик вирішення конфлікту є найпопулярнішими.

Вибірку склали 5 жінок та 3 чоловіків віком від 20 до 30 років. Усі респонденти проживають в шлюбі зі своїми партнерами та мають дитину до 3 років. Для більш швидкого та якісного аналізу, дані, які були отримані під час проведення інтерв'ю, було закодовано (додаток В). Обробка даних відбувалась у чотири етапи, а саме:

1. Переведення аудіоматеріалу в текстовий формат.
2. Виокремлення релевантного тексту відповідно до мети дослідження.
3. Поділ релевантного тексту на більш дрібні смислові частини.
4. Організація загальних тем в основні категорії.

Такий підхід до проведення дослідження дозволив нам отримати комплексне уявлення про ефективність використання комунікативних технологій як інструменту вирішення конфліктів в молодій сім'ї з дитиною до трьох років, забезпечуючи як кількісні, так і якісні дані для аналізу та узагальнення результатів.

3.2. Результати емпіричного дослідження комунікативних технологій розв'язання конфліктів у молодій сім'ї з дитиною до трьох років

Аналізуючи результати інтерв'ю, а саме розглядаючи блок запитань, присвячений вимірюванню досвіду конфліктів, було виявлено, що абсолютно всі респонденти вважають конфлікти нормальним явищем, яке притаманне усім родинам. Факт того, що всі респонденти вважають конфлікти нормальним явищем, свідчить про те, що вони мають зріле уявлення про сімейні відносини та розуміють, що конфлікти необхідна та невід'ємна частина будь-якого партнерства. Також, під час проведення інтерв'ю було з'ясовано, що майже 40% респондентів сваряться раз на місяць або рідше, та більше ніж 60% мають конфлікти в родині декілька разів на місяць. Абсолютна більшість респондентів зазначила, що конфлікт в сім'ї зазвичай триває «десь два дні», а середня інтенсивність конфлікту серед респондентів дорівнює 3. Отже, тривалість конфліктів в середньому коротка, але інтенсивність їх вище середнього, що може свідчити про те, що конфлікти є емоційно зарядженими та виникають у зв'язку зі значними або важливими питаннями, хоча здатні розв'язуватися швидко.

Окрім цього було проаналізовано дані про вид конфлікту та його тематику. Більше половини опитаних зазначили, що найчастішим видом конфлікту, який виникає в їх сім'ї є конфлікт «між партнерами», тобто між чоловіком та дружиною, а провідними темами конфлікту є виховання дитини, розподіл домашніх обов'язків та нестача фінансів.

Оскільки найчастішим видом конфлікту є конфлікт між чоловіком та дружиною, можна зробити висновок про те, що партнерські відносини займають центральне місце у сімейній динаміці. В свою чергу тематика конфліктів дає нам, як дослідникам, розуміння про реальні виклики, з якими стикаються сім'ї у повсякденному житті. Хоча, незважаючи на таку популярність, майже половина респондентів не пам'ятає причину останнього конфлікту.

Наступний блок інтерв'ю був присвячений з'ясуванню та оцінці рівня усвідомлення конфліктів. Питання цього блоку стосувалися реакцій членів сім'ї на конфлікт, розуміння можливого впливу конфлікту на динаміку родини та обізнаності в плані методів вирішення конфлікту. Отже, під час обговорення власної реакції на конфлікт в присутності дитини більше половини респондентів визначили свою поведінку, як «стриману та спокійну». Деякі зазначили, що «уникають конфлікту в присутності дитини» або «сваряться в іншій кімнаті». Це свідчить про те, що більшість респондентів усвідомлюють важливість контролювання своєї поведінки під час конфлікту в присутності дітей. Можна зробити припущення про те, що партнери, які дбають про контрольовану та спокійну поведінку під час конфлікту, не тільки створюють безпечне середовище для розвитку своїх дітей, але і можуть моделювати позитивний приклад вирішення конфліктів в майбутньому.

Обговорюючи поведінку дитини під час конфлікту, більше половини респондентів не виявили «в принципі ніякої реакції» у дітей, зазначивши, що малюк «продовжує гратись чи займатись чимось своїм, чим займався», обґрунтувавши це тим, що «він же ще малий, щоб щось розуміти». Натомість чверть опитаних помітили, що малюк «може злякатись або розплакатись», а інші зазначили, що їхня дитина «іноді може перетягувати увагу на себе, якщо ми довго конфліктуємо і не підходимо до неї». Факт того, що більше половини респондентів не помітили жодної реакції у своїх дітей під час конфлікту, може свідчити про те, що діти можуть перетворювати увагу на інші речі або ще не розуміють повністю суть конфлікту.

Також в даному блоці досліджувалися питання впливу конфлікту на стосунки між партнерами. Найчастіше респонденти вказували на зниження емоційної близькості та довіри, втрату поваги один до одного та збільшення стресу.

Останній блок стосувався шляхів вирішення конфлікту. Нашою метою було з'ясувати, які стратегії та тактики виходу з конфлікту прийнятні та популярні у сім'ях. Відповіді на питання 2 та 3 з четвертого блоку гайду

інтерв'ю можна корелювати з різними стратегіями вирішення конфліктів, такими як «виграш-виграш», «виграш-програш» і «програш-програш». Більше 60% респондентів відповіли «ні» на питання про готовність йти на все, щоб виграти конфлікт, що може вказувати на те, що вони більш схильні до стратегій «виграш-виграш», де виграють обидві сторони конфлікту, або «виграш-програш», де виграє опонент. Інші респонденти, які відповіли «так» на це питання, можуть бути більш схильні до стратегії «виграш-програш», де вони можуть виступати вперед, навіть за рахунок іншої сторони, або «програш-програш», де програють усі.

Так само, майже усі опитувані відповіли «ні» на питання про відчуття слабкості при програші в конфлікті, це може підтверджувати їхню готовність до використання стратегії «виграш-виграш» або «виграш-програш». Вони можуть бути переконані в тому, що здатні знайти рішення, яке задовольнить обидва боки, або не бачать програшу в допомозі іншій стороні досягнути своїх цілей.

Для визначення найпопулярніших тактик вирішення конфлікту, респондентам було запропоновано вибрати твердження, що найкраще описує їх тип поведінки під час конфлікту. Абсолютна більшість респондентів зазначила, що «поступається чимось незначним заради іншої людини». Це свідчить про поширеність тактики компромісу. На другому місці за популярністю є конкуренція, оскільки майже половина обрали варіант «намагаюсь переконати іншу сторону у своїй правоті». Хоча, варто звернути увагу на те, що майже всі респонденти визначили тактику співробітництва, тобто варіант «шукаю рішення, яке б задовольнило всіх», як найбільш ефективну. Вони обґрунтували використання інших тактик тим, що співробітництво є «не реалістичним» та «складним». Це свідчить про їхнє розуміння важливості співпраці та пошуку взаємовигідних рішень в конфліктних ситуаціях.

Також важливим для нашого дослідження було визначення обізнаності респондентів у сфері комунікативних методів вирішення конфліктів. Аналіз

результатів інтерв'ю показав, що половина респондентів не знають, що це, та, звісно, не використовують подібні методи для гармонізації стосунків в родині. Інша половина згадала активне слухання, «я-повідомлення», пошук альтернативних рішень та інше, як варіант комунікативних методів вирішення конфлікту. Результати підкреслюють недостатню обізнаність респондентів в цій області та вказують на важливість освіти та навчання в галузі ефективних комунікативних методів вирішення конфліктів для створення здорових та гармонійних відносин у сім'ї.

Аналізуючи результати інтерв'ю та зосереджуючи увагу на особистому досвіді респондентів, можемо зробити кілька висновків. Виявлено, що усі респонденти розглядають конфлікти як нормальне явище, що властиве всім сім'ям. Це свідчить про зріле розуміння сімейних відносин та їхній усвідомленість того, що конфлікти є необхідною складовою будь-якого партнерства. Також можемо зазначити, що зазвичай конфлікти у сім'ях опитуваних короткочасні та мають середню інтенсивність.

Більшість конфліктів у сім'ях виникає між партнерами і стосується виховання дітей, обов'язків у домогосподарстві та фінансових питань. Коли мова йдеться про вплив конфлікту на стосунки між партнерами, найчастіше згадуються зниження емоційної близькості, втрата довіри та збільшення стресу.

Насамкінець, при розгляді стратегій і тактик вирішення конфліктів, більшість респондентів виявили схильність до стратегій «виграш-виграш» або «виграш-програш», виступаючи за пошук взаємовигідних рішень з можливими поступками, тобто компроміс. Це вказує на їхню готовність до співпраці та пошуку конструктивних рішень у конфліктних ситуаціях. Також більшість респондентів визнали важливість таких комунікативних методів вирішення конфліктів, як активне слухання та висловлення власних почуттів та потреб.

Аналіз відповідей на питання про вплив конфліктів на сімейні відносини та методи їх вирішення дозволяє зрозуміти, що більшість респондентів

розуміють важливість контролю над своєю реакцією на конфлікт, а також сприймають співпрацю як ефективний спосіб вирішення суперечок. Проте, більшість респондентів показали недостатню обізнаність у сфері комунікативних методів вирішення конфліктів, що вказує на необхідність освіти та навчання у цій області для покращення сімейних відносин.

Загалом, результати цього дослідження відображають складність і важливість сімейних відносин. Розуміння природи конфліктів і вміння ефективно їх вирішувати є ключовими аспектами забезпечення здорового і щасливого сімейного життя. На основі отриманих даних можна зробити висновок про те, що розуміння і вміння ефективно вирішувати конфлікти можуть сприяти підтримці міцних та здорових сімейних зв'язків. Це важливий крок у розвитку позитивного сімейного середовища, яке сприяє розвитку дітей, зміцненню відносин між партнерами та загальному благополуччю всієї сім'ї.

3.2. Напрями вдосконалення комунікативних технологій розв'язання конфліктів у молодій сім'ї з дитиною до трьох років

У сучасному світі молоді сім'ї часто стикаються з численними викликами, що пов'язані з вихованням дітей та підтриманням гармонійних відносин. Особливо гостро ці проблеми можуть проявлятися у сім'ях з маленькими дітьми, де постійний стрес і брак часу можуть призводити до конфліктів між партнерами. У такій ситуації ключову роль відіграють ефективні комунікативні технології, що дозволяють розв'язувати конфлікти і забезпечувати здорове спілкування в сім'ї.

Одним з основних напрямків вдосконалення комунікативних технологій є семінари та тренінги, які надають молодим батькам необхідні знання та навички для розуміння потреб дитини та ефективного вирішення сімейних конфліктів. Подібні освітні заходи з батьківства охоплюють такі важливі аспекти, як розуміння розвитку дитини, ефективні методи виховання та управління стресом. Регулярне навчання та розвиток нових навичок може

сприяти кращому розумінню та вирішенню конфліктів. Ці заходи допоможуть батькам краще розуміти потреби своїх дітей, вчитися конструктивно взаємодіяти з партнером та знижувати рівень напруженості у сім'ї, що в свою чергу сприяє гармонійному розвитку дитини та міцним сімейним відносинам.

Тренінги з комунікації для молодих батьків допоможуть розвивати навички ефективного спілкування між партнерами. Вони включають кілька важливих компонентів, які сприяють побудові здорових і конструктивних відносин у молодій сім'ї з дитиною до трьох років. Ці тренінги можуть зосередитись на таких аспектах, як активне слухання, використання «я-повідомлень» та емпатичне спілкування.

Активне слухання допоможе краще розуміти партнера, знизити напругу та запобігти конфліктам. «Я-повідомлення» дозволить виражати почуття і потреби без звинувачення партнера, знижуючи оборонну реакцію і сприяючи конструктивному діалогу. Використання формату «Я відчуваю... коли... тому що...» допоможе зосередитися на власних емоціях і потребах, а не на критиці партнера. Емпатичне спілкування включає розуміння та виявлення почуттів партнера, що створюватиме атмосферу довіри і підтримки.

Тренінги з комунікації також можуть включати техніки вирішення конфліктів, які допомагають знайти компромісні рішення і зберегти мир у сім'ї. Ідентифікація проблеми, спільний пошук рішень та встановлення правил дискусії є ключовими етапами цього процесу. Наприклад, партнери можуть домовитися не перебивати один одного, уникати образливих висловлювань і фокусуватися на вирішенні проблеми, а не на критиці особистості партнера.

Всі ці компоненти тренінгів з комунікації спрямовані на покращення взаєморозуміння між партнерами, зниження рівня конфліктності та створення гармонійної атмосфери в сім'ї, що є особливо важливим для молодих сімей з маленькими дітьми. Вдосконалення комунікативних технологій через освіту та тренінги надасть молодим батькам необхідні інструменти для ефективного спілкування і вирішення конфліктів, що сприяє стабільним і здоровим сімейним відносинам.

На нашу думку, доцільно розробити та впровадити спеціальні програми навчання для молодих батьків з акцентом на комунікативні навички вирішення конфліктів та побудови позитивних сімейних відносин. Крім того, рекомендується створення доступних ресурсів та інформаційних матеріалів для батьків з підтримкою практичних порад і прикладів комунікативних стратегій. Це допоможе збільшити свідомість про існуючі методи та підвищить їхню мотивацію до їх використання. Також, важливо розвивати партнерські навички та сприяти спільному розвитку батьків у цьому напрямку. Можливо, організація групових занять або сімейних тренінгів з комунікації та вирішення конфліктів буде корисною ініціативою для підтримки сімейного благополуччя.

Здійснивши емпіричне дослідження комунікативних технологій вирішення конфліктів у молодій сім'ї з дитиною до трьох років, ми виявили кілька важливих аспектів, які впливають на ефективність комунікації та рівень конфліктності. Насамперед, дослідження чітко демонструє, що конфлікти є невід'ємною частиною життя молодих сімей, і що комунікативні технології відіграють значну роль у їх вирішенні. Це свідчить про важливість розвитку і вдосконалення комунікативних навичок для побудови здорових та стабільних стосунків у сім'ї, оскільки відсутність ефективної комунікації в сімейному середовищі може призводити до конфліктів, що, в свою чергу, негативно впливає на взаємини між партнерами та розвиток дитини.

Результати дослідження показали, що респонденти продемонстрували схильність до стратегій вирішення конфліктів типу «виграш-виграш» або «виграш-програш», що свідчить про їхню готовність до компромісів та співпраці. Більшість опитаних визнали ефективність комунікативних методів, таких як активне слухання та «я-повідомлення». Однак, при цьому виявилась недостатня обізнаність у правильному застосуванні цих методів. Це підкреслює потребу у проведенні освітніх програм та тренінгів, які допоможуть молодим сім'ям краще опанувати та використовувати ефективні комунікативні стратегії для вирішення конфліктів. Таким чином,

основною рекомендацією є посилення освітніх ініціатив, спрямованих на підвищення рівня обізнаності та практичних навичок у галузі ефективної комунікації. Освіта для молодих батьків в цій сфері має бути обов'язковою, оскільки це сприятиме підвищенню рівня їхньої обізнаності і вміння використовувати ефективні комунікативні стратегії в повсякденному житті.

Аналізуючи вищезазначене, можемо визнати необхідність подальших досліджень у цій області. Наприклад, важливо дослідити вплив конфліктів на психологічний стан членів сім'ї, особливо на маленьких дітей.

ВИСНОВКИ

У сучасному світі молоді сім'ї з дітьми до трьох років часто стикаються з різноманітними викликами та конфліктами, особливо у сфері комунікації. З'явлення малюка в родині приносить не лише радість, а й нові вимоги до взаємодії та розв'язання конфліктів. Подолання цих перешкод вимагає компетентного розуміння комунікативних технологій та особливостей конфліктних ситуацій.

В першому розділі даної роботи, який був присвячений методологічним аспектам дослідження комунікативних технологій вирішення конфліктів в молодих сім'ях з дитиною до трьох років, було розглянуто та уточнено основні поняття, а саме: «комунікативні технології» та «конфлікт». Нам вдалося визначити, що «комунікативні технології» представляють собою систему інструментів, методів та практик, що використовуються для створення, передачі та інтерпретації повідомлень у процесі комунікації. «Конфлікт» є певним протиріччям, тобто зіткненням несумісних сторін, які прагнуть до різних цілей, усвідомлюють дії один одного, відчують негативні емоції та сприймають один одного як опонентів.

Окрім цього нами було детально розглянуто історію соціогуманітарного дослідження нашої теми, де було виявлено етапи становлення соціології сім'ї, соціології комунікації та соціології конфліктів, що допомогло визначити основні тенденції та перспективи подальшого розвитку цих наукових напрямків. Завдяки роботам Г. Крістонсена ми змогли проаналізувати етапи розвитку соціології сім'ї, а вивчивши наукові напрацювання Л. Слюсар, ми розглянули саме зміни у шлюбній поведінці населення України. Далі, розглядаючи роботи видатних науковців, а саме Г. Зіммеля і його дослідження соціальної природи мови, Ч.Х. Кулі та його концепцію «дзеркального Я», Д. Дьюї та його ідеї про роль комунікації в демократії та вирішенні проблем, нам вдалося вивчити етапи формування соціології комунікації. Продовжуючи вивчати етапи розвитку соціології конфліктів, ми зупинились на роботах К.

Маркса, який розробив теорію класової боротьби, Г. ле Бона, який дослідив психологію натовпу та його схильність до конфліктів, Л. Козера, розробив теорію «позитивно-функціонального конфлікту» та Р. Дарендорфа, що продовжив теорію «класу та класового конфлікту».

Також було виокремлено п'ять ключових принципів дослідження, дотримання яких ми визначили обов'язковим при проведенні емпіричного дослідження на таку делікатну тему, як комунікативні технології розв'язання конфліктів в сім'ї з дитиною до трьох років, оскільки ці принципи сприяють розумінню соціальних явищ та відносин з урахуванням глибокого розуміння та пошани до людської гідності, цінностей та потреб.

В якості основного методологічного підходу ми обрали системний підхід, що ґрунтується на роботах П. Вацлавика, М. Боуена, В. Сатир, М. Лепського, Ю. Габермаса, Н. Лумана, Л. Козера та М. Дойча. Даний підхід полягає в у розгляді об'єкту, тобто сім'ї, як системи і включає в себе виявлення залежностей між елементами системи, аналіз її поведінки, динаміку взаємодії з середовищем та інші аспекти. Застосування цього підходу дозволило розглянути родину як систему взаємопов'язаних елементів, визначити їх характеристики, виявити суперечності і розробити практичні рекомендації для підвищення якості комунікації та розв'язання конфліктів.

В емпіричному дослідженні був обраний якісний соціологічний метод структурованого інтерв'ю, тому що цей підхід дозволяє отримати детальну та глибоку інформацію від респондентів. Структуроване інтерв'ю забезпечує систематичний збір даних, завдяки чітко сформульованим питанням, що сприяє порівнянню та аналізу відповідей. Це особливо важливо для досліджень, де потрібно вивчити конкретні аспекти соціальних явищ чи поведінки. Такий метод також дозволяє інтерв'юєру тримати контроль над інтерв'ю, зменшуючи варіативність у відповідях і забезпечуючи більш точні результати. Крім того, структуроване інтерв'ю дає змогу стандартизувати процес збору інформації, що полегшує подальшу обробку та аналіз даних, підвищуючи надійність та валідність результатів дослідження.

В наступному розділі даної роботи було розглянуто теоретичні аспекти дослідження. Завдяки глибокому аналізу літератури, нам вдалося визначити зміст та конфігурації конфліктів у взаємодії молодій сім'ї з дитиною до трьох років, опанувати знання про стратегії та тактики вирішення конфліктів, а також вивчити світовий досвід використання комунікативних технологій як інструменту розв'язання конфліктів. Завдяки теоретичному дослідженню нам вдалося сформулювати структуру конфліктів у молодій сім'ї з дитиною до трьох років, яка складається з наступних компонентів: сторони конфлікту, предмет конфлікту, динаміка конфлікту та його наслідки. Також було створено класифікацію конфліктів цього типу, згідно з такими параметрами: частота, тривалість, інтенсивність, форма прояву, наслідки.

Було виявлено, що конфлікт в сім'ї є складним процесом взаємодії, де вирішальну роль відіграє комунікація. Розгляд світового досвіду підтвердив, що використання комунікативних технологій у вирішенні конфліктів ґрунтується на відкритій та чесній комунікації та гуманістичному підході.

В третьому розділі даної роботи було описано та проаналізовано проведене нами емпіричне дослідження на тему «Комунікативні технології вирішення конфліктів в сім'ї з дитиною до трьох років». Дане дослідження складалось з шістьох етапів, кожен з яких детально описаний в роботі. Починаючи з виявлення проблемної ситуації та успішного формулювання проблеми дослідження, якою є відсутність ефективної комунікації між членами сім'ї, ми перейшли до розроблення програми соціологічного дослідження, що складалась з двох основних частин: методологічної та методичної. Завдяки цьому ми змогли розробити гайд проведення інтерв'ю, яке є ключовим методом дослідження. Гайд містив основні питання та тематичні блоки, спрямовані на виявлення специфічних аспектів досвіду молодих сімей у вирішенні конфліктів.

Далі було проведено 8 глибинних структурованих інтерв'ю, вибірку для яких склали 5 жінок та 3 чоловіків віком від 20 до 30 років. Усі респонденти проживають в шлюбі зі своїми партнерами та мають дитину до 3 років. Така

вибірка дозволила нам отримати різносторонній погляд на проблему з урахуванням гендерних відмінностей та особливостей молодих сімей з малими дітьми. Після цього дані було закодовано та проаналізовано. Процес кодування передбачав систематичний перегляд та категоризацію відповідей респондентів за визначеними темами та підтемами.

Аналіз результатів емпіричного дослідження показав, що:

1. Конфлікти є нормальним явищем у сімейних стосунках. Всі респонденти визнали, що конфлікти трапляються у їхніх сім'ях, і це свідчить про їхнє зріле розуміння сімейної динаміки.

2. Більшість конфліктів у сім'ях є короткочасними та мають середню інтенсивність. Це говорить про те, що пари вміють знаходити шляхи вирішення проблем без затягування конфліктів на тривалий час.

3. Найпоширенішими темами конфліктів є виховання дітей, розподіл домашніх обов'язків та фінансові питання. Ці теми відображають типові сфери напруження у сімейному житті.

4. Конфлікти негативно впливають на емоційну близькість, довіру та рівень стресу між партнерами. Це підкреслює важливість ефективного вирішення конфліктів для підтримки здорових стосунків.

5. Більшість респондентів схильні до стратегій вирішення конфліктів «виграш-виграш» або «виграш-програш». Це говорить про їхню готовність до співпраці та пошуку компромісних рішень, які задовольняють потреби обох партнерів, навіть з урахуванням поступок.

6. Найпоширенішою тактикою вирішення конфліктів є компроміс. Це свідчить про те, що пари готові жертвувати власними інтересами, щоб знайти спільну мову.

7. Більшість респондентів визнають важливість комунікативних методів вирішення конфліктів. Це говорить про їхнє розуміння важливості відкритої та конструктивної комунікації у вирішенні проблем.

8. Існує значна потреба в освіті та навчанні щодо ефективних методів вирішення конфліктів. Респонденти визнають той факт, що не мають знань, які

допомогли б їм ефективно вирішувати конфлікти. Впровадження освітніх заходів може допомогти парам покращити свою комунікацію та збудувати міцніші та здоровіші стосунки.

Тому ми визначаємо напрями вдосконалення розв'язання конфліктів у таких напрямках: освітній, програмно-проектний, для місцевої влади та для громадянського суспільства. Отже, в рамках освітнього напрямку вдосконалення розв'язання конфліктів пропонується створити спеціальні курси, семінари та тренінги, на яких учнів та студентів будуть навчати ефективним методам вирішення конфліктів, включаючи у навчальні програми теми сімейної динаміки, комунікативних навичок та стратегій управління конфліктами.

Для центральних органів влади пропонується розробити та впровадити національні програми курсів підвищення кваліфікації для соціальних працівників, психологів, педагогів та інших фахівців, які працюють із сім'ями, а також забезпечити фінансування та підтримку досліджень у галузі сімейних відносин і конфліктології, насамперед, впровадження грантів для науковців, створення дослідницьких центрів та проведення конференцій і семінарів для обміну досвідом та результатами досліджень.

Для місцевої влади (ОВА та РДА), органів місцевого самоврядування (міська рада) рекомендується створення та підтримка центрів сімейної допомоги, де можна отримати консультації з питань управління конфліктами, а також висувається на розгляд організація місцевих освітніх заходів, семінарів та тренінгів для населення щодо вирішення сімейних конфліктів.

Для громадянського суспільства, особливо ГО, може бути корисним проведення інформаційних кампаній для підвищення обізнаності про важливість ефективного вирішення конфліктів, співпраця з органами влади та освітніми закладами для розробки та реалізації програм з управління конфліктами, налагодження підтримки та допомоги родинам через спеціалізовані програми, консультації та групи підтримки.

В результаті нашої роботи ми виявили, що вирішення конфліктів у молодій сім'ї з дитиною до трьох років вимагає комплексного підходу, включаючи розуміння комунікативних технологій та врахування особливостей конфліктних ситуацій. Дослідження підтверджує, що використання відкритої та емпатичної комунікації сприяє успішному розв'язанню конфліктів та підтримує гармонійні стосунки у сім'ї. Результати нашої роботи стануть корисними для практикуючих спеціалістів, які працюють з молодими сім'ями, а також для молодих батьків, які шукають ефективні способи подолання конфліктів у своїх стосунках. Ми також підкреслюємо необхідність подальших досліджень у цій області, щоб розширити наше розуміння динаміки конфліктів у молодих сім'ях та розробити більш ефективні стратегії їх вирішення. Лише завдяки спільним зусиллям дослідників, практиків та членів родин, що готові виступати в якості респондентів, можливо забезпечити здоровий та щасливий розвиток сімейних спільнот.

D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%8F/%D1%82%D0%B5%D1%85%D0%BD%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%8F (дата звернення: 16.03.2024).

8. Dahrendorf R. Class and class conflict in industrial society. London : Routledge & Paul, 1961. 336 p. URL: https://www.d.umn.edu/cla/faculty/jhamlin/4111/Class%20and%20Class%20Conflict%20in%20Industrial%20Society_files/DahredorfReading1.html (дата звернення: 10.04.2024).

9. Simmel G. Soziologie: Untersuchungen über die Formen der Vergesellschaftung. Berlin: Duncker & Humblot, 2013. 594 p. URL: https://www.duncker-humblot.de/_files_media/leseproben/9783428537259.pdf (дата звернення: 10.04.2024).

10. Степико В.П., Хоменко Н.В., Черній Л.В. Соціологія сім'ї. Київ: Вид-во УДУ ім. Михайла Драгоманова, 2022. 192 с.

11. Слюсар Л. І. Шлюб в Україні у демографічному вимірі: історія і сучасність : монографія. Київ : НАН України, Ін-т демографії та соц. дослідж. ім. М.В. Птухи., 2021. 180 с.

12. Leydesdorff L. A Sociological Theory of Communication: The Self-Organization of the Knowledge-Based Society. Universal Publishers, 2001. 360 p. URL: https://www.researchgate.net/publication/200026793_A_Sociological_Theory_of_Communication_The_Self-Organization_of_the_Knowledge-Based_Society (дата звернення: 10.04.2024).

13. Simmel G. The sociology of George Simmel. New York : The Free Press, 1964. 445 p. URL: https://books.google.com.ua/books/about/The_Sociology_of_Georg_Simmel.html?id=Ha2aBqS415YC&redir_esc=y (дата звернення: 13.04.2024).

14. Cooley C. H. On self and social organization. Chicago : University of Chicago Press, 1998. 259 p. URL:

https://books.google.com.ua/books/about/On_Self_and_Social_Organization.html?id=Duzk5w-MOR0C&redir_esc=y (дата звернення: 13.04.2024).

15. A. H. Somjee. *The Political Theory of John Dewey*. Teachers College Press, 1968. 208 pp. URL: <https://www.cambridge.org/core/journals/american-political-science-review/article/abs/political-theory-of-john-dewey-by-a-h-somjee-new-york-teachers-college-press-1968-pp-208-750/9407EDBC3B7676A6DA333950203995DB> (дата звернення: 15.04.2024).

16. Watzlawick P., Bavelas J. B., Jackson D.D. *Pragmatics of Human Communication: A Study of Interactional Patterns, Pathologies and Paradoxes*. New York, NY: W. W. Norton & Company, 2011. 304 p. URL: https://books.google.com.ua/books/about/Pragmatics_of_Human_Communication_A_Stud.html?id=Ob9UAgAAQBAJ&redir_esc=y (дата звернення: 15.04.2024).

17. Немченко А.Б. Ніраз І.В. Методологія системного підходу в управлінні організацією. *Наукові записки*. 2007. Т. 4, № 10. С. 275–279.

18. Titelman P. *Differentiation of Self: Bowen Family Systems Theory Perspectives*. Taylor & Francis Group, 2015. 428 p. URL: https://books.google.com.ua/books/about/Differentiation_of_Self.html?id=Bke2BQAAQBAJ&redir_esc=y (дата звернення: 16.04.2024).

19. Satir V. *The Satir Model: Family Therapy and Beyond*. Science and Behavior Books, 1991. 398 pp. URL: https://books.google.com.ua/books/about/The_Satir_Model.html?id=wwbbAAAAMAAJ&redir_esc=y (дата звернення: 17.03.2024).

20. Лепський М. А. Моделювання у системному дослідженні. *Методологія досліджень мас-медіа: робоча книга (handbook)* / ред. К. Г. Сіріньок-Долгарьової. Запоріжжя : ЗНУ, 2017. 156 с.

21. Обґрунтування філософії Наративної терапії Майкла Вайта. URL: <https://www.resiliencepsychotherapy.com/blog/beginners-guide-to-narrative-therapy#:~:text=Narrative%20therapy%20philosophy,the%20problem%20is%20the%20problem.%E2%80%9D> (дата звернення: 20.05.2024).

22. Carr A. Michael White's Narrative Therapy. *Contemporary Family Therapy*. 1998. 20 (4), 485-503 pp. URL: https://www.academia.edu/10485158/Michael_Whites_narrative_therapy (дата звернення: 10.05.2024).

23. Tannen D. Gender and Family Interaction. *The Handbook of language and gender*. Malden, MA and Oxford, UK: Blackwell, 2003. 179-201 pp. URL: https://www.researchgate.net/publication/327687180_Gender_and_Family_Interaction (дата звернення: 21.05.2024).

24. Tannen D. *You Just Don't Understand: Men and Women in Conversation*. William Morrow Company, Inc., 1990. 330 p. URL: https://books.google.com.ua/books/about/You_Just_Don_t_Understand.html?id=XihHAAAAMAAJ&redir_esc=y (дата звернення: 21.05.2024).

25. Callinicos A. *The Revolutionary Ideas of Karl Marx*. London and Sydney: Bookmarks, 1983. 290 p. URL: <https://files.libcom.org/files/Callinicos%20-%20Revolutionary%20idea%20of%20Marx%20split.pdf> (дата звернення: 22.05.2024).

26. Захарченко М.В., Погорілий О.І. *Історія соціології (від античності до початку ХХ ст.)*. Київ : Либідь, 1993. 336 с.

27. Coser L. A. *Functions of Social Conflict*. Free Press, 1964. 192 p. URL: https://edisciplinas.usp.br/pluginfile.php/8341313/mod_resource/content/1/%28International%20library%20of%20sociology.%29%20Coser%20Lewis%20A.%20-%20The%20functions%20of%20social%20conflict-Routledge%20%282001%29.pdf (дата звернення: 22.05.2024).

28. Бондар В. Сучасні теорії конфлікту. *Науковий вісник Ужгородського університету*. 2010. Т. 1, № 15. С. 220–224.

29. *Основи методології та організації наукових досліджень* : навч. посіб. для студентів, курсантів, аспірантів і ад'юнктів / за ред. А. Є. Конверського. Київ : Центр учбової літератури, 2010. 352 с.

30. Ситниченко Л. Першоджерела комунікативної філософії. Київ : Либідь, 1996. 176 с.
31. Luhman N. Die Gesellschaft der Gesellschaft. Frankfurt: Suhrkamp, 1998. 1164 p. URL: <https://archive.org/details/diegesellschaftd0000luhm> (дата звернення: 22.05.2024).
32. Deutsch M. The Resolution of Conflict; Constructive and Destructive Processes. New Haven : Yale University Press, 1973. 436 p. URL: <https://archive.org/details/resolutionofconf0000deut> (дата звернення: 22.05.2024).
33. Кількісні дослідження. Wayback Machine. URL: <https://web.archive.org/web/20140528115438/http://socis.kiev.ua/ua/kl-kisni-doslidzhennja.html> (дата звернення: 22.04.2024).
34. Alasuutari P. A. The rise and relevance of qualitative research. Journal of Social Research Methodology. 2010. Vol. 13, no. 2. 139–155 pp. URL: https://www.researchgate.net/publication/233374064_The_rise_and_relevance_of_qualitative_research (дата звернення: 22.04.2024).
35. Consequences of maternal postpartum depression: A systematic review of maternal and infant outcomes / J. Slomian et al. Women's Health. 2019. Vol. 15. P. 55. URL: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC6492376/> (дата звернення: 22.04.2024).
36. Changes in relationship satisfaction in the transition to parenthood among fathers. / J. T. Mack et al. National Library of Medicine. 2023. Vol. 18, no. 8. P. 20. URL: <https://journals.plos.org/plosone/article?id=10.1371/journal.pone.0289049> (дата звернення: 21.04.2024).
37. Teng Y.-P. T., Kuo L. T.-W., Zhou Q. Maternal Employment and Family Socioeconomic Status: Unique Relations to Maternal Stress, Parenting Beliefs, and Preschoolers' Adjustment in Taiwanese Families. Journal of Child and Family Studies. 2018. Vol. 27, no. 11. P. 3506–3519. URL: <https://link.springer.com/article/10.1007/s10826-018-1173-6> (дата звернення: 21.04.2024).

38. Jodi L. Nicholson. Positive Communication in Romantic Relationships. Conference: UNLV Undergraduate Research Symposium, Fall 2019At: University of Nevada Las Vegas (UNLV). 25 p. URL: https://www.researchgate.net/publication/338392616_Positive_Communication_in_Romantic_Relationships (дата звернення: 27.05.2024).

39. Avruch K. Mitchell C. Conflict Resolution and Human Needs Linking theory and practice. New York, NY: Routledge, 2013. 237 p. URL: https://www.academia.edu/29980264/BOOK_REVIEW_Kevin_Avruch_and_Christopher_Mitchell_edcs_Conflict_Resolution_and_Human_Needs_Linking_theory_and_practice_By_Seizai_%C3%96z%C3%A7elik (дата звернення: 27.05.2024).

40. Thomas, K. W. Toward a multidimensional model of conflict resolution. *Journal of Conflict Resolution*. 1976. 20(3), 369-390 pp. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/51092308.pdf> (дата звернення: 01.05.2024).

41. Mitchell, C. R. *The Structure of International Conflict*. London: McMillan Press, 1981. 355 p. URL: <https://search.worldcat.org/title/The-structure-of-international-conflict/oclc/7929621> (дата звернення: 11.05.2024).

42. Dub, L. The role of behavioral science in the resolution of conflict. *Journal of conflict resolution*, 1970. 17(3), 381-402 pp. URL: <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/002200277301700305> (дата звернення: 11.05.2024).

43. Carl. R. Rogers. *On becoming a person*. Boston New York: Houghton Mifflin Company, 1995. 367 p. URL: https://books.google.com.ua/books/about/On_Becoming_a_Person.html?id=0yHBXXhJbKQC&redir_esc=y (дата звернення: 11.05.2024).

44. Abu-Nimer M. *Dialogue, conflict resolution, and change: Arab-Jewish encounters in Israel*. Albany, N.Y : State University of New York Press, 1999. 199 p. URL: https://books.google.com.ua/books/about/Dialogue_Conflict_Resolution_and_Change.html?id=Vqd9h6wWVDwC&redir_esc=y (дата звернення: 11.05.2024).

ДОДАТКИ

Додаток А

Програма соціологічного дослідження на тему «Комунікативні технології розв'язання конфліктів у молодій сім'ї з дитиною до трьох років»

I. Методологічна частина

Обґрунтування проблеми дослідження базується на декількох ключових аспектах. У молодих сім'ях з дітьми до трьох років часто виникають конфлікти, пов'язані зі способами взаємодії з малюком та взаєморозумінням між батьками. Важливість раннього дитинства передбачає, що сімейне середовище має великий вплив на психологічний та емоційний розвиток дитини, тобто розвиток позитивних відносин у сім'ї має важливе значення для загального благополуччя дитини. Окрім цього, недоліки в комунікації та нездатність ефективно вирішувати конфлікти можуть призвести до наростання напруги та збільшення відстані між партнерами, що загрожує стабільності та щастю сімейного життя. Таким чином, вирішення конфліктів у молодій сім'ї має важливе значення для підтримання позитивних та здорових стосунків між батьками, що становить основу стійкого та щасливого сімейного життя.

Проблемною ситуацією вважаємо відсутність ефективної комунікації між членами сім'ї.

Об'єкт дослідження – є подружжя, що має дитину віком до трьох років.

Предмет дослідження – є конфлікту у сім'ї, що має дитину віком до трьох років.

Мета дослідження – є вивчення ефективності використання комунікативних технологій у вирішенні конфліктів в молодій сім'ї з дитиною до 3 років та розробка рекомендацій.

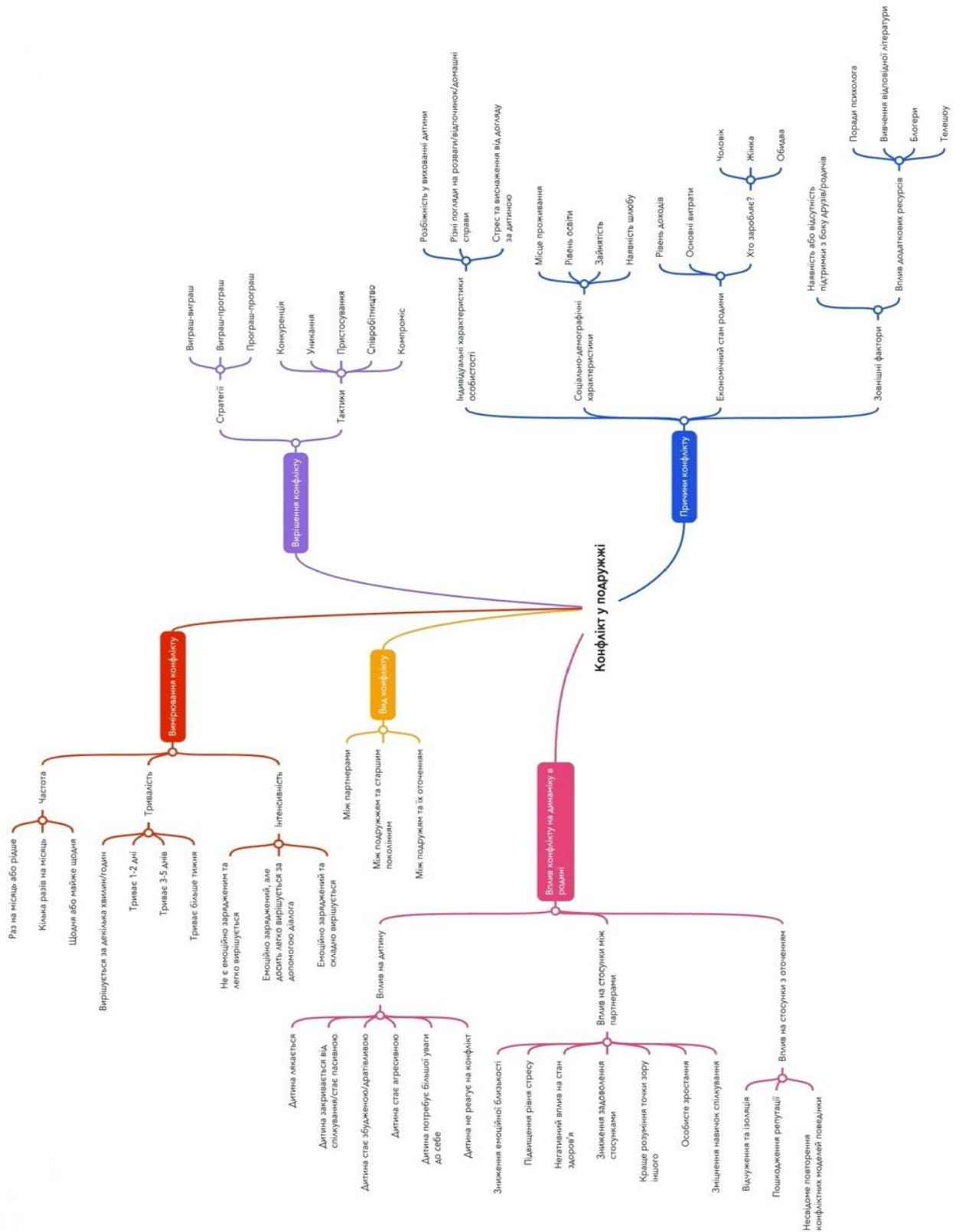
Завдання дослідження:

- Виміряти частоту, тривалість та інтенсивність конфліктів;
- Проаналізувати типи та теми конфліктів;
- Оцінити рівень усвідомлення впливу конфліктів на загальну динаміку родини та на емоційний і психологічний стан дитини;
- Вивчити типові тактики та стратегії, що використовуються подружжям під час конфліктних ситуацій.

Системний аналіз об'єкта і предмета дослідження.**Інтерпретація основних понять дослідження:**

1. Комунікативні технології - це система інструментів, методів та практик, що використовуються для створення, передачі та інтерпретації повідомлень у процесі комунікації.
2. Конфлікт - наявність протиріччя, яке може приймати форму розбіжностей, особливо в контексті міжособистісних взаємодій.

Операціоналізація аналізу проблеми дослідження

II. Методична частина

Обґрунтування вибіркової сукупності. Вибірка включає чоловіків та жінок у віці від 20 до 30 років, які є батьками дитини віком до 3 років і проживають разом.

Обґрунтування методу дослідження. Глибинне структуроване інтерв'ю є цінним методом дослідження, який використовується для отримання глибоких та детальних знань про досвід, думки та почуття людей. Цей метод є особливо корисним для дослідження складних і делікатних тем, таких як конфлікти у родині.

**Гайд для проведення глибинного структурованого інтерв'ю
«Комунікативні технології вирішення конфліктів в молодій сім'ї з
дитиною до трьох років»**

Тривалість: до 45 хвилин.

Підсилюємо акцент на сприйнятті нинішньої сімейної комунікації та її впливу на родину:

- *Виміряти досвід конфліктів.*
- *Оцінити рівень усвідомлення впливу конфлікту на загальну динаміку родини.*
- *Вивчити типові тактики та стратегії, що використовуються подружжям під час конфліктних ситуацій;*
- *Визначити рівень обізнаності та використання комунікативних технологій розв'язання конфліктів та ставлення до них респондентів..*

ТЕМА	ПИТАННЯ ДЛЯ ДИСКУСІЇ
1. ВСТУП	3-5 хв.
<p><u>Ціль:</u> Налагодити контакт із респондентами, обговорити рамки інтерв'ю та ознайомити їх із правилами подальшої роботи.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Привітатися. 2. Предмет обговорення: Конфлікти в молодій сім'ї з дитиною до трьох років. 3. Знайомство. Подання модератора (назвати своє Ім'я та Прізвище, студент якого курсу та спеціальності, для чого призначене дослідження, як будуть використовуватися результати дослідження) 4. Подання учасника (запитати Ім'я, Прізвище, вік, місце роботи, сімейний стан, скільки років в шлюбі, скільки дітей, який вік дітей). 5. Правила проведення інтерв'ю: <ul style="list-style-type: none"> - Відкрито висловлювати свою думку, доводити її. Немає неправильних відповідей. Немає неважливих думок. - Ми поважаємо Вашу думку, вільно висловлюйте емоції, говоріть від щирого серця. Підходьте до теми сміливо та відкрито.

	<ul style="list-style-type: none"> - Ми іноді будемо уточнювати питаннями Вашу думку та не будемо перебивати, разом з тим будемо дотримуватися відведеного часу на нашу зустріч. - Результати інтерв'ю будуть використовуватися у закодованому вигляді та узагальнено відносно нашої теми.
2. ВИЗНАЧЕННЯ СІМЕЙНИХ ПРОБЛЕМ	15 хв.
<u>Ціль:</u> <i>Вимірювання досвіду конфліктів.</i>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Вступне питання: Чи у всіх сім'ях є конфлікти? 2. Як часто в вашій родині виникають конфлікти? 3. Зазначте, будь ласка, вид конфліктів, який найчастіше виникає в вашій сім'ї? (Наприклад, конфлікт між партнерами, конфлікт між подружжям та старшим поколінням, конфлікт між подружжям та їх оточенням) 4. Які теми найчастіше призводять до конфліктів у вашій сім'ї? (Наприклад, нестача фінансів, домашні обов'язки, повага один до одного, нестача спілкування, виховання дитини, а також може інші проблеми – назвіть їх у послідовності важливості, де перше - найважливіше). 5. Чи пам'ятаєте Ви привід останнього конфлікту? Якщо так, зазначте його, будь ласка. 6. Як довго тривають конфлікти у вашій сім'ї? Як відбувається примирення? 7. Оцініть, будь ласка, інтенсивність конфліктів в вашій сім'ї за шкалою від 1 до 5, де 1 – спокійний діалог, а 5 – агресивна суперечка.
3. ОЦІНКА УСВІДОМЛЕН НЯ КОНФЛІКТУ	10 хв.
<u>Ціль:</u> <i>З'ясувати рівень усвідомлення впливу конфлікту на загальну динаміку родини.</i>	<p>Давайте обговоримо можливий вплив конфліктів на загальне благополуччя родини.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Як ви оцінюєте власну реакцію на конфліктні ситуації, коли ваша дитина перебуває поруч? 2. Які реакції вашого малюка на конфліктні ситуації в сім'ї ви помічаєте і як вони впливають на розвиток конфлікту? 3. Як ви вважаєте, як впливає конфлікт на ваші стосунки з партнером?

	<p>4. Як ви вважаєте, як впливає конфлікт на ваші стосунки з оточенням? (Наприклад, друзями, колегами по роботі, сусідами).</p> <p>5. Чи мають інші люди вплив на конфлікт? (Наприклад, поради друзів або родичів).</p> <p>6. Чи використовуєте Ви які-небудь додаткові ресурси або методи для вирішення конфліктів у вашій сім'ї? (Наприклад, консультації з психологом, вивчення літератури, звернення до онлайн-ресурсів)</p>
<p>4. ОЦІНКА ШЛЯХІВ ВИРІШЕННЯ КОНФЛІКТУ</p>	<p>15 хв.</p>
<p><i>Ціль: З'ясувати, які стратегії та тактики виходу з конфлікту прийнятні та популярні у сім'ї.</i></p>	<p>1. Які емоції ви зазвичай відчуваєте під час конфлікту?</p> <p>2. Що вас найбільше дратує в конфліктах?</p> <p>2. Чи буває так, що Ви готові йти на все, аби виграти конфлікт?</p> <p>3. Чи відчуваєте Ви себе слабким(ою), коли програєте в конфлікті?</p> <p>4. Оберіть, будь ласка, один з варіантів відповідей, який найкраще описує ваш тип поведінки під час конфлікту. При конфлікті я зазвичай:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Намагаюсь переконати іншу сторону у своїй правоті. – Намагаюсь ігнорувати існування конфліктної ситуації. – Кардинально змінюю свої погляди та дії заради іншої людини. – Поступаюсь чимось незначним заради іншої людини. – Шукаю рішення, яке б задовольнило всіх. <p>5. Як ви думаєте, яка стратегія вирішення конфліктів є найбільш ефективною? Чому? Поділіться, будь ласка, власним досвідом.</p> <p>6. Що ви знаєте про комунікативні методи вирішення конфліктів? Звідки ви про них чули? Чи використовуєте ви їх для гармонізації стосунків у родині та як саме ви робите?</p>
<p>ЗАВЕРШЕННЯ</p>	<p>Подякувати інтерв'юєру за участь у дослідженні. Наголосити на важливості даних, які він надав для аналізу.</p>

Кодування транскрибації глибинних структурованих інтерв'ю

Ольга П., 23 роки, донька, 1.5 років (Єва, 1 інтерв'ю, 28.05.2024, індивідуальний формат)

Релевантний текст	Загальні теми
Так, думаю, так.	1.1 Чи у всіх сім'ях є конфлікти?
Ну, я думаю, десь два-три рази на місяць.	1.2 Як часто в вашій родині виникають конфлікти?
Найчастіше між мною та моїм партнером.	1.3 Зазначте, будь ласка, вид конфліктів, який найчастіше виникає в вашій сім'ї? (Наприклад, конфлікт між партнерами, конфлікт між подружжям та старшим поколінням, конфлікт між подружжям та їх оточенням)
Так, ну я думаю, перше це домашні обов'язки, потім виховання дитини, потім нестача фінансів і останнє – нестача спілкування.	1.4 Які теми найчастіше призводять до конфліктів у вашій сім'ї? (Наприклад, нестача фінансів, домашні обов'язки, повага один до одного, нестача спілкування, виховання дитини, а також може інші проблеми – назвіть їх у послідовності важливості, де перше - найважливіше).
Так, посварились через різне виховання дитини, точніше, догляд за дитиною у нас трохи різний.	1.5 Чи пам'ятаєте Ви привід останнього конфлікту? Якщо так, зазначте його, будь ласка.
Ну от останній був десь один день. А примирення просто діалог ведемо і вирішуємо, хто що не так зробив, як треба змінитись, що взагалі робити.	1.6 Як довго тривають конфлікти у вашій сім'ї? Як відбувається примирення?
Не знаю, напевно десь три. Не дуже спокійно, але ми не кричимо.	1.7 Оцініть, будь ласка, інтенсивність конфліктів в

	вашій сім'ї за шкалою від 1 до 5, де 1 – спокійний діалог, а 5 – агресивна суперечка.
Я зазвичай намагаюся уникати конфліктів в присутності дитини, бо не хочу, щоб вона бачила, що батьки сваряться.	2.1 Як ви оцінюєте власну реакцію на конфліктні ситуації, коли ваша дитина перебуває поруч?
В принципі ніякої реакції. Ну якщо ми кричимо, то може злякатись, розплакатись. Ну от якщо дитина плаче, то одразу біжимо її заспокоювати і якимось конфлікт вже переходить на другий план, тобто дитина в цей момент важливіша, ніж якісь там сварки.	2.2 Які реакції вашого малюка на конфліктні ситуації в сім'ї ви помічаєте і як вони впливають на розвиток конфлікту?
Ну, я думаю, негативно. Я якимось менше довіряю у вихованні дитини, якщо от конфлікт був через це. Або просто менше поважаю чи от знецінюю якимось.	2.3 Як ви вважаєте, як впливає конфлікт на ваші стосунки з партнером?
Ні, я думаю, не впливають.	2.4 Як ви вважаєте, як впливає конфлікт на ваші стосунки з оточенням? (Наприклад, друзями, колегами по роботі, сусідами).
Ну от, наприклад, якщо хтось з нас пожаліється батькам, то ті стають на бік своєї дитини і починають якби «підливати масла в вогонь». Якщо от мене мама підтримала, вона розповідає вже мені, що мій чоловік поганий і я на нього злюсь ще більше.	2.5 Чи мають інші люди вплив на конфлікт? (Наприклад, поради друзів або родичів).
Ні, нічого не використовую.	2.6 Чи використовуєте Ви які-небудь додаткові ресурси або методи для вирішення конфліктів у вашій сім'ї? (Наприклад, консультації з психологом, вивчення літератури, звернення до онлайн-ресурсів)
Знецінення, неповагу та розчарування.	3.1 Які емоції ви зазвичай відчуваєте під час конфлікту?
Коли мій чоловік мене не хоче слухати і тільки захищає себе, ніби тільки його думка правильна.	3.2 Що вас найбільше дратує в конфліктах?

Ні, я зазвичай хочу, щоб мене просто почули і ми якось вирішили проблему і все.	3.3 Чи буває так, що Ви готові йти на все, аби виграти конфлікт?
Ні. Якщо виходить, що я дійсно неправа, то я просто признаю це. А якщо я права, то я і так якби виграю.	3.4 Чи відчуваєте Ви себе слабким(ою), коли програєте в конфлікті?
Я поступаюсь чимось незначним заради іншої людини.	3.5 Оберіть, будь ласка, один з варіантів відповідей, який найкраще описує ваш тип поведінки під час конфлікту. При конфлікті я зазвичай: <ul style="list-style-type: none"> – Намагаюсь переконати іншу сторону у своїй правоті. – Намагаюсь ігнорувати існування конфліктної ситуації. – Кардинально змінюю свої погляди та дії заради іншої людини. – Поступаюсь чимось незначним заради іншої людини. – Шукаю рішення, яке б задовольнило всіх.
Я думаю, що найкращою є шукати рішення, яке б задовільнило всіх, але у мене так не виходить. Мені легше поступитися чимось заради чоловіка, а він поступається чимось заради мене і виходить такий компроміс.	3.6 Як ви думаєте, яка стратегія вирішення конфліктів є найбільш ефективною? Чому? Поділіться, будь ласка, власним досвідом.
Так, я знаю про активне слухання і про те, що треба не звинувачувати людину, що вона щось не так робить, а казати там «я себе погано почуваю, бо мені не подобається те, те, те».	3.7 Що ви знаєте про комунікативні методи вирішення конфліктів? Звідки ви про них чули? Чи використовуєте ви їх для гармонізації стосунків у родині та як саме ви робите?

Тетяна Л., 26 років, донька, 3 роки (Єва, 2 інтерв'ю, 28.05.2024, індивідуальний формат)

Релевантний текст	Загальні теми
Звісно. У багатьох сім'ях можуть бути сварки або конфлікти.	1.1 Чи у всіх сім'ях є конфлікти?
Рідко. Може раз на місяць або навіть рідше.	1.2 Як часто в вашій родині виникають конфлікти?
Між партнерами.	1.3 Зазначте, будь ласка, вид конфліктів, який найчастіше виникає в вашій сім'ї? (Наприклад, конфлікт між партнерами, конфлікт між подружжям та старшим поколінням, конфлікт між подружжям та їх оточенням)
Ну взагалі конфлікти у нас рідко, як я вже сказала, але, напевно, найчастіше це через фінанси. Ще буває через виховання дитини. А так нічого більше.	1.4 Які теми найчастіше призводять до конфліктів у вашій сім'ї? (Наприклад, нестача фінансів, домашні обов'язки, повага один до одного, нестача спілкування, виховання дитини, а також може інші проблеми – назвіть їх у послідовності важливості, де перше - найважливіше).
Не пам'ятаю точно. Напевно щось теж через фінанси.	1.5 Чи пам'ятаєте Ви привід останнього конфлікту? Якщо так, зазначте його, будь ласка.
Ну от ми якщо і сваримось, то надовго. Десь пару днів можемо не розмовляти.	1.6 Як довго тривають конфлікти у вашій сім'ї? Як відбувається примирення?
Чотири.	1.7 Оцініть, будь ласка, інтенсивність конфліктів в вашій сім'ї за шкалою від 1 до 5, де 1 – спокійний діалог, а 5 – агресивна суперечка.
Мене легко обурює конфліктна ситуація і я активно виражаю свої емоції незалежно є дитина поруч, чи ні.	2.1 Як ви оцінюєте власну реакцію на конфліктні ситуації, коли ваша дитина перебуває поруч?

<p>Засмучується, іноді ховається. Бо у нас суперечки такі активні іноді бувають. Ми з чоловіком більше дратуємось і злимося, бо через наш конфлікт дитині неприємно. І ми ще більше звинувачуємо один одного.</p>	<p>2.2 Які реакції вашого малюка на конфліктні ситуації в сім'ї ви помічаєте і як вони впливають на розвиток конфлікту?</p>
<p>Ну взагалі я злюсь на чоловіка і він на мене, обидва нервуємо. Іноді буває що аж замислююся, чи не дарма ми живемо разом, але таке дуже рідко буває.</p>	<p>2.3 Як ви вважаєте, як впливає конфлікт на ваші стосунки з партнером?</p>
<p>Наприклад, коли ми сваримось і це триває декілька днів, цей негатив, то я можу зриватись на когось з друзів або там на перехожих чи в магазині. Хтось мені щось не те сказав і я вже агресую.</p>	<p>2.4 Як ви вважаєте, як впливає конфлікт на ваші стосунки з оточенням? (Наприклад, друзями, колегами по роботі, сусідами).</p>
<p>Ні, я навіть нікому не розповідаю про такі речі.</p>	<p>2.5 Чи мають інші люди вплив на конфлікт? (Наприклад, поради друзів або родичів).</p>
<p>Іноді читаю просто в інтернеті або соцмережах пости про стосунки чи психологію.</p>	<p>2.6 Чи використовуєте Ви які-небудь додаткові ресурси або методи для вирішення конфліктів у вашій сім'ї? (Наприклад, консультації з психологом, вивчення літератури, звернення до онлайн-ресурсів)</p>
<p>Злість, дратування. Іноді розчарування у шлюбі.</p>	<p>3.1 Які емоції ви зазвичай відчуваєте під час конфлікту?</p>
<p>Що ми з чоловіком стаємо як вороги, тобто були кохані люди, а тут одразу опоненти.</p>	<p>3.2 Що вас найбільше дратує в конфліктах?</p>
<p>Так.</p>	<p>3.3 Чи буває так, що Ви готові йти на все, аби виграти конфлікт?</p>
<p>Так.</p>	<p>3.4 Чи відчуваєте Ви себе слабким(ою), коли програєте в конфлікті?</p>
<p>– Я намагаюсь переконати.</p>	<p>3.5 Оберіть, будь ласка, один з варіантів відповідей, який найкраще описує ваш тип поведінки під час конфлікту. При конфлікті я зазвичай:</p>

	<ul style="list-style-type: none"> – Намагаюсь переконати іншу сторону у своїй правоті. – Намагаюсь ігнорувати існування конфліктної ситуації. – Кардинально змінюю свої погляди та дії заради іншої людини. – Поступаюсь чимось незначним заради іншої людини. – Шукаю рішення, яке б задовольнило всіх.
<p>Напевно, разом шукати рішення проблеми, яке задовільнить всіх. Це, напевно, так, як правильно робити. Щоб всі були задоволені. Але, я думаю, що так не буває в житті. Ось якщо зараз згадувати всі конфлікти в моїй сім'ї, то завжди краще було, щоб хтось поступився іншому.</p>	<p>3.6 Як ви думаєте, яка стратегія вирішення конфліктів є найбільш ефективною? Чому? Поділіться, будь ласка, власним досвідом.</p>
<p>Ні, не знаю. Я просто сварюсь без всяких методів.</p>	<p>3.7 Що ви знаєте про комунікативні методи вирішення конфліктів? Звідки ви про них чули? Чи використовуєте ви їх для гармонізації стосунків у родині та як саме ви робите?</p>

Семен В., 30, донька, 5 років, син, 3 роки (Єва, 3 інтерв'ю, 29.05.2024, індивідуальний формат)

Релевантний текст	Загальні теми
Так.	1.1 Чи у всіх сім'ях є конфлікти?
Десь раз на місяць.	1.2 Як часто в вашій родині виникають конфлікти?
А, між партнерами раз на місяць, а між нами на старшим поколінням може раз на три місяці.	1.3 Зазначте, будь ласка, вид конфліктів, який найчастіше виникає в вашій сім'ї? (Наприклад, конфлікт між партнерами, конфлікт між подружжям та старшим поколінням, конфлікт між подружжям та їх оточенням)
Нестача спілкування, виховання дитини, домашні обов'язки, нестача фінансів. Ну і останнє хай буде повага один до одного.	1.4 Які теми найчастіше призводять до конфліктів у вашій сім'ї? (Наприклад, нестача фінансів, домашні обов'язки, повага один до одного, нестача спілкування, виховання дитини, а також може інші проблеми – назвіть їх у послідовності важливості, де перше - найважливіше).
Нестача спілкування.	1.5 Чи пам'ятаєте Ви привід останнього конфлікту? Якщо так, зазначте його, будь ласка.
Якщо з дружиною то недовго, якщо з батьками, то може трохи довше. Ну десь годину посварились і все. А з батьками якщо сваримось, то може декілька днів.	1.6 Як довго тривають конфлікти у вашій сім'ї? Як відбувається примирення?
Два.	1.7 Оцініть, будь ласка, інтенсивність конфліктів в вашій сім'ї за шкалою від 1 до 5, де 1 – спокійний діалог, а 5 – агресивна суперечка.
Я більш спокійний та стриманий.	2.1 Як ви оцінюєте власну реакцію на конфліктні ситуації,

	коли ваша дитина перебуває поруч?
Ніякої, вони не помічають, напевно. Напевно, конфлікт краще протікає, бо я більше сконцентрований і не агресивний.	2.2 Які реакції вашого малюка на конфліктні ситуації в сім'ї ви помічаєте і як вони впливають на розвиток конфлікту?
Я думаю, що конфлікт це завжди стрес, тому негативно.	2.3 Як ви вважаєте, як впливає конфлікт на ваші стосунки з партнером?
Ніяк.	2.4 Як ви вважаєте, як впливає конфлікт на ваші стосунки з оточенням? (Наприклад, друзями, колегами по роботі, сусідами).
Ні.	2.5 Чи мають інші люди вплив на конфлікт? (Наприклад, поради друзів або родичів).
Ні, нічого з цього.	2.6 Чи використовуєте Ви які-небудь додаткові ресурси або методи для вирішення конфліктів у вашій сім'ї? (Наприклад, консультації з психологом, вивчення літератури, звернення до онлайн-ресурсів)
Сум, іноді здивування.	3.1 Які емоції ви зазвичай відчуваєте під час конфлікту?
Просто сам конфлікт. Не люблю сваритись.	3.2 Що вас найбільше дратує в конфліктах?
Ні.	3.3 Чи буває так, що Ви готові йти на все, аби виграти конфлікт?
Ні.	3.4 Чи відчуваєте Ви себе слабким(ою), коли програєте в конфлікті?
Я поступаюсь чимось незначним.	3.5 Оберіть, будь ласка, один з варіантів відповідей, який найкраще описує ваш тип поведінки під час конфлікту. При конфлікті я зазвичай: <ul style="list-style-type: none"> – Намагаюсь переконати іншу сторону у своїй правоті. – Намагаюсь ігнорувати існування конфліктної ситуації.

	<ul style="list-style-type: none"> – Кардинально змінюю свої погляди та дії заради іншої людини. – Поступаюсь чимось незначним заради іншої людини. – Шукаю рішення, яке б задовольнило всіх.
Напевно, поступитись чимось незначним і є ефективною та реалістичною.	3.6 Як ви думаєте, яка стратегія вирішення конфліктів є найбільш ефективною? Чому? Поділіться, будь ласка, власним досвідом.
Ні. Ну я знаю просто, що є конструктивний діалог, коли ти чітко висловлюєш свої емоції.	3.7 Що ви знаєте про комунікативні методи вирішення конфліктів? Звідки ви про них чули? Чи використовуєте ви їх для гармонізації стосунків у родині та як саме ви робите?

Олександра І., 25 років, син, 2.5 роки (Єва, 4 інтерв'ю, 29.05.2024, індивідуальний формат)

Релевантний текст	Загальні теми
Так, у всіх.	1.1 Чи у всіх сім'ях є конфлікти?
Приблизно раз на тиждень.	1.2 Як часто в вашій родині виникають конфлікти?
Зі старшим поколінням частіше.	1.3 Зазначте, будь ласка, вид конфліктів, який найчастіше виникає в вашій сім'ї? (Наприклад, конфлікт між партнерами, конфлікт між подружжям та старшим поколінням, конфлікт між подружжям та їх оточенням)
Виховання дитини, повага один до одного, домашні обов'язки. Нестача фінансів та нестача спілкування взагалі дуже рідко. На останньому місці.	1.4 Які теми найчастіше призводять до конфліктів у вашій сім'ї? (Наприклад, нестача фінансів, домашні обов'язки, повага один до одного, нестача спілкування, виховання дитини, а також може інші проблеми – назвіть їх у послідовності важливості, де перше - найважливіше).
Був конфлікт щодо виховання дитини.	1.5 Чи пам'ятаєте Ви привід останнього конфлікту? Якщо так, зазначте його, будь ласка.
Приблизно день-два. Потім просто забуваємо про конфлікт та живемо далі.	1.6 Як довго тривають конфлікти у вашій сім'ї? Як відбувається примирення?
Два.	1.7 Оцініть, будь ласка, інтенсивність конфліктів в вашій сім'ї за шкалою від 1 до 5, де 1 – спокійний діалог, а 5 – агресивна суперечка.
Я завжди спокійна під час конфлікту.	2.1 Як ви оцінюєте власну реакцію на конфліктні ситуації, коли ваша дитина перебуває поруч?
Особливо ніяк, іноді може перетягувати увагу на себе, якщо ми довго конфліктуємо і не підходимо до неї.	2.2 Які реакції вашого малюка на конфліктні ситуації в сім'ї ви

<p>Коли дитина просить уваги, то, звісно, одразу забуваємо про конфлікт, бо дитина це пріоритет.</p>	<p>помічаєте і як вони впливають на розвиток конфлікту?</p>
<p>Я думаю, що негативно. Ми більше сваримось зі старшим поколінням, а особливо з батьками чоловіка, тому це погано впливає на наші з ним особисті стосунки. Наприклад, ми менше розмовляємо або починаємо звинувачувати один одного в конфлікті з батьками, починаємо прискіпливо ставитись до всього.</p>	<p>2.3 Як ви вважаєте, як впливає конфлікт на ваші стосунки з партнером?</p>
<p>Ніяк, можу тільки пожалітись друзям.</p>	<p>2.4 Як ви вважаєте, як впливає конфлікт на ваші стосунки з оточенням? (Наприклад, друзями, колегами по роботі, сусідами).</p>
<p>От якщо жаліюсь подругам, вони дають мені поради. Іноді я прислухаюсь, іноді ні. Але взагалі особливо ніхто не впливає.</p>	<p>2.5 Чи мають інші люди вплив на конфлікт? (Наприклад, поради друзів або родичів).</p>
<p>Ні. Я тільки підписана на психологів в інстаграмі.</p>	<p>2.6 Чи використовуєте Ви які-небудь додаткові ресурси або методи для вирішення конфліктів у вашій сім'ї? (Наприклад, консультації з психологом, вивчення літератури, звернення до онлайн-ресурсів)</p>
<p>Розчарування та образу.</p>	<p>3.1 Які емоції ви зазвичай відчуваєте під час конфлікту?</p>
<p>Те, що батьки мого чоловіка лізуть в нашу сім'ю та розповідають, як правильно виховувати дитину. Тобто вони не рахуються з моєю думкою. Це мене дратує більше всього.</p>	<p>3.2 Що вас найбільше дратує в конфліктах?</p>
<p>Так.</p>	<p>3.3 Чи буває так, що Ви готові йти на все, аби виграти конфлікт?</p>

Ні, я більше відчуваю злість.	3.4 Чи відчуваєте Ви себе слабким(ою), коли програєте в конфлікті?
Спочатку ігнорую конфліктну ситуацію, а якщо не виходить, то намагаюсь переконати інших в своїй правоті.	3.5 Оберіть, будь ласка, один з варіантів відповідей, який найкраще описує ваш тип поведінки під час конфлікту. При конфлікті я зазвичай: <ul style="list-style-type: none"> – Намагаюсь переконати іншу сторону у своїй правоті. – Намагаюсь ігнорувати існування конфліктної ситуації. – Кардинально змінюю свої погляди та дії заради іншої людини. – Поступаюсь чимось незначним заради іншої людини. – Шукаю рішення, яке б задовольнило всіх.
Для мене найкращим буде ігнорувати батьків свого чоловіка, тому що вони можуть давати будь-які поради, але я, як мама, знаю краще і буду робити так, як хочу. Тому я просто ігнорую їх.	3.6 Як ви думаєте, яка стратегія вирішення конфліктів є найбільш ефективною? Чому? Поділіться, будь ласка, власним досвідом.
Так, я чула про активне слухання, про альтернативні рішення і про прийняття відповідальності, тобто брати відповідальність за свої дії.	3.7 Що ви знаєте про комунікативні методи вирішення конфліктів? Звідки ви про них чули? Чи використовуєте ви їх для гармонізації стосунків у родині та як саме ви робите?

Богдан Ш., 25 років, син, 2 роки (Єва, 5 інтерв'ю, 29.05.2024, індивідуальний формат)

Релевантний текст	Загальні теми
Так, у всіх.	1.1 Чи у всіх сім'ях є конфлікти?
Один-два рази на місяць.	1.2 Як часто в вашій родині виникають конфлікти?
Між партнерами.	1.3 Зазначте, будь ласка, вид конфліктів, який найчастіше виникає в вашій сім'ї? (Наприклад, конфлікт між партнерами, конфлікт між подружжям та старшим поколінням, конфлікт між подружжям та їх оточенням)
Нестача спілкування, повага один до одного, домашні обов'язки. Потім, напевно, виховання дитини та нестача фінансів.	1.4 Які теми найчастіше призводять до конфліктів у вашій сім'ї? (Наприклад, нестача фінансів, домашні обов'язки, повага один до одного, нестача спілкування, виховання дитини, а також може інші проблеми – назвіть їх у послідовності важливості, де перше - найважливіше).
Чесно кажучи, ні, не пам'ятаю.	1.5 Чи пам'ятаєте Ви привід останнього конфлікту? Якщо так, зазначте його, будь ласка.
Не дуже довго, може, день або менше. Хтось просто вибачається першим і все.	1.6 Як довго тривають конфлікти у вашій сім'ї? Як відбувається примирення?
Я думаю, десь два.	1.7 Оцініть, будь ласка, інтенсивність конфліктів в вашій сім'ї за шкалою від 1 до 5, де 1 – спокійний діалог, а 5 – агресивна суперечка.
Я намагаюся не сваритись при дитині взагалі. Але якщо він поруч, то більш стримано себе поведжусь.	2.1 Як ви оцінюєте власну реакцію на конфліктні ситуації, коли ваша дитина перебуває поруч?
Зазвичай, ніяк. Продовжує гратись чи займатись чимось своїм, чим займався. Він же ще малий, щоб щось розуміти. Я	2.2 Які реакції вашого малюка на конфліктні ситуації в сім'ї ви

<p>думаю, що коли дитина поруч, то ми з дружиною більш спокійно поводимося, тому і конфлікт не такий агресивний. Не знаю, як то сказати.</p>	<p>помічаєте і як вони впливають на розвиток конфлікту?</p>
<p>Саме під час конфлікту неприємно, звісно. Є образи якісь або непорозуміння. Іноді відчуття, що тебе не чують. А так взагалі на стосунки ніяк не впливає, бо у всіх є сварки і конфлікти, тобто це нормально. І погано, якщо такого немає, бо тоді це означає, що людині на тебе начхати.</p>	<p>2.3 Як ви вважаєте, як впливає конфлікт на ваші стосунки з партнером?</p>
	<p>2.4 Як ви вважаєте, як впливає конфлікт на ваші стосунки з оточенням? (Наприклад, друзями, колегами по роботі, сусідами).</p>
	<p>2.5 Чи мають інші люди вплив на конфлікт? (Наприклад, поради друзів або родичів).</p>
	<p>2.6 Чи використовуєте Ви які-небудь додаткові ресурси або методи для вирішення конфліктів у вашій сім'ї? (Наприклад, консультації з психологом, вивчення літератури, звернення до онлайн-ресурсів)</p>
	<p>3.1 Які емоції ви зазвичай відчуваєте під час конфлікту?</p>
	<p>3.2 Що вас найбільше дратує в конфліктах?</p>
	<p>3.3 Чи буває так, що Ви готові йти на все, аби виграти конфлікт?</p>
	<p>3.4 Чи відчуваєте Ви себе слабким(ою), коли програєте в конфлікті?</p>
	<p>3.5 Оберіть, будь ласка, один з варіантів відповідей, який найкраще описує ваш тип поведінки під час конфлікту. При конфлікті я зазвичай:</p>

	<ul style="list-style-type: none"> – Намагаюсь переконати іншу сторону у своїй правоті. – Намагаюсь ігнорувати існування конфліктної ситуації. – Кардинально змінюю свої погляди та дії заради іншої людини. – Поступаюсь чимось незначним заради іншої людини. – Шукаю рішення, яке б задовольнило всіх.
	<p>3.6 Як ви думаєте, яка стратегія вирішення конфліктів є найбільш ефективною? Чому? Поділіться, будь ласка, власним досвідом.</p>
	<p>3.7 Що ви знаєте про комунікативні методи вирішення конфліктів? Звідки ви про них чули? Чи використовуєте ви їх для гармонізації стосунків у родині та як саме ви робите?</p>

Дмитро Б., 27 роки, донька, 3 роки (Єва, 6 інтерв'ю, 28.05.2024, індивідуальний формат)

Релевантний текст	Загальні теми
Так.	1.1 Чи у всіх сім'ях є конфлікти?
Не дуже часто. Раз на місяць десь.	1.2 Як часто в вашій родині виникають конфлікти?
Між партнерами.	1.3 Зазначте, будь ласка, вид конфліктів, який найчастіше виникає в вашій сім'ї? (Наприклад, конфлікт між партнерами, конфлікт між подружжям та старшим поколінням, конфлікт між подружжям та їх оточенням)
Перше це точно виховання дитини. Далі домашні обов'язки. Потім, напевно, все інше. А оце дві такі найголовніші проблеми, так.	1.4 Які теми найчастіше призводять до конфліктів у вашій сім'ї? (Наприклад, нестача фінансів, домашні обов'язки, повага один до одного, нестача спілкування, виховання дитини, а також може інші проблеми – назвіть їх у послідовності важливості, де перше - найважливіше).
Ось через виховання дитини і було.	1.5 Чи пам'ятаєте Ви привід останнього конфлікту? Якщо так, зазначте його, будь ласка.
Ну може день чи два. Приміряємось просто вже коли обидва заспокоїлись і нормально обговорили все.	1.6 Як довго тривають конфлікти у вашій сім'ї? Як відбувається примирення?
Два.	1.7 Оцініть, будь ласка, інтенсивність конфліктів в вашій сім'ї за шкалою від 1 до 5, де 1 – спокійний діалог, а 5 – агресивна суперечка.
Ми з дружиною не хочемо сильно турбувати дитину, тому зазвичай розбираємось спокійно або в іншій кімнаті.	2.1 Як ви оцінюєте власну реакцію на конфліктні ситуації, коли ваша дитина перебуває поруч?
Ну у нас не запальні такі конфлікти, тому скоріше ніяк не реагує. Я ж кажу,	2.2 Які реакції вашого малюка на конфліктні ситуації в сім'ї ви

ми не сваримось при дитині, тому вона ніяк не реагує.	помічаєте і як вони впливають на розвиток конфлікту?
Менше довіри, якоїсь близькості з людиною.	2.3 Як ви вважаєте, як впливає конфлікт на ваші стосунки з партнером?
Ні, не впливає.	2.4 Як ви вважаєте, як впливає конфлікт на ваші стосунки з оточенням? (Наприклад, друзями, колегами по роботі, сусідами).
Ні, не мають.	2.5 Чи мають інші люди вплив на конфлікт? (Наприклад, поради друзів або родичів).
Ні.	2.6 Чи використовуєте Ви які-небудь додаткові ресурси або методи для вирішення конфліктів у вашій сім'ї? (Наприклад, консультації з психологом, вивчення літератури, звернення до онлайн-ресурсів)
Розчарування, образа. Може знецінення, але що саме мене знецінюють, не знаю, як пояснити.	3.1 Які емоції ви зазвичай відчуваєте під час конфлікту?
Саме те, що мене знецінюють, як я вже сказав.	3.2 Що вас найбільше дратує в конфліктах?
Ні.	3.3 Чи буває так, що Ви готові йти на все, аби виграти конфлікт?
Ні.	3.4 Чи відчуваєте Ви себе слабким(ою), коли програєте в конфлікті?
Поступаюсь чимось незначним.	3.5 Оберіть, будь ласка, один з варіантів відповідей, який найкраще описує ваш тип поведінки під час конфлікту. При конфлікті я зазвичай: <ul style="list-style-type: none"> – Намагаюсь переконати іншу сторону у своїй правоті. – Намагаюсь ігнорувати існування конфліктної ситуації.

	<ul style="list-style-type: none"> – Кардинально змінюю свої погляди та дії заради іншої людини. – Поступаюсь чимось незначним заради іншої людини. – Шукаю рішення, яке б задовольнило всіх.
<p>Саме для нас краще, якщо я поступлюся, бо для мене це щось незначне, а для дружини критично важливе. Тому я якби йду на такий компроміс.</p>	<p>3.6 Як ви думаєте, яка стратегія вирішення конфліктів є найбільш ефективною? Чому? Поділіться, будь ласка, власним досвідом.</p>
<p>Ні, ну знаю, що треба вести діалог, не кричати, адекватно поводитись. Просто знаю, що так роблять нормальні люди, і сам так роблю.</p>	<p>3.7 Що ви знаєте про комунікативні методи вирішення конфліктів? Звідки ви про них чули? Чи використовуєте ви їх для гармонізації стосунків у родині та як саме ви робите?</p>

Аліна Б., 23, син, 1 рік (Єва, 7 інтерв'ю, 30.05.2024, індивідуальний формат)

Релевантний текст	Загальні теми
Так.	1.1 Чи у всіх сім'ях є конфлікти?
Різ на тиждень.	1.2 Як часто в вашій родині виникають конфлікти?
Найчастіше між партнерами.	1.3 Зазначте, будь ласка, вид конфліктів, який найчастіше виникає в вашій сім'ї? (Наприклад, конфлікт між партнерами, конфлікт між подружжям та старшим поколінням, конфлікт між подружжям та їх оточенням)
Я думаю, найчастіше це домашні обов'язки, ще буває через нестачу спілкування та нестачі фінансів. Через інше ми не сваримось зазвичай.	1.4 Які теми найчастіше призводять до конфліктів у вашій сім'ї? (Наприклад, нестача фінансів, домашні обов'язки, повага один до одного, нестача спілкування, виховання дитини, а також може інші проблеми – назвіть їх у послідовності важливості, де перше - найважливіше).
Якщо чесно, не пам'ятаю, напевно теж через домашні обов'язки чи щось подібне.	1.5 Чи пам'ятаєте Ви привід останнього конфлікту? Якщо так, зазначте його, будь ласка.
Не дуже довго. Посварились і одразу примирились. Спочатку сваримось, потім трохи заспокоюємось і вже спокійно обговорюємо конфліктну ситуацію. Так доходимо до якогось рішення.	1.6 Як довго тривають конфлікти у вашій сім'ї? Як відбувається примирення?
Три.	1.7 Оцініть, будь ласка, інтенсивність конфліктів в вашій сім'ї за шкалою від 1 до 5, де 1 – спокійний діалог, а 5 – агресивна суперечка.

Я не думаю, що дитина якось впливає. Іноді можу крикнути, але не агресивно з бійками.	2.1 Як ви оцінюєте власну реакцію на конфліктні ситуації, коли ваша дитина перебуває поруч?
Якщо ми з чоловіком сваримось та кричимо, то лякається. Не знаю, як чоловік, але саме я злюсь та дратуюсь.	2.2 Які реакції вашого малюка на конфліктні ситуації в сім'ї ви помічаєте і як вони впливають на розвиток конфлікту?
Негативно. Менше довіри та якоїсь емоційної близькості.	2.3 Як ви вважаєте, як впливає конфлікт на ваші стосунки з партнером?
Ні.	2.4 Як ви вважаєте, як впливає конфлікт на ваші стосунки з оточенням? (Наприклад, друзями, колегами по роботі, сусідами).
Ні.	2.5 Чи мають інші люди вплив на конфлікт? (Наприклад, поради друзів або родичів).
Ні.	2.6 Чи використовуєте Ви які-небудь додаткові ресурси або методи для вирішення конфліктів у вашій сім'ї? (Наприклад, консультації з психологом, вивчення літератури, звернення до онлайн-ресурсів)
Злість, образу.	3.1 Які емоції ви зазвичай відчуваєте під час конфлікту?
Те, що мій чоловік зазвичай стоїть на своєму і вважає. Що тільки він правий.	3.2 Що вас найбільше дратує в конфліктах?
Так.	3.3 Чи буває так, що Ви готові йти на все, аби виграти конфлікт?
Ні.	3.4 Чи відчуваєте Ви себе слабким(ою), коли програєте в конфлікті?
Намагаюсь переконати іншу сторону у своїй правоті.	3.5 Оберіть, будь ласка, один з варіантів відповідей, який найкраще описує ваш тип поведінки під час конфлікту. При конфлікті я зазвичай: – Намагаюсь переконати іншу сторону у своїй правоті.

	<ul style="list-style-type: none"> – Намагаюсь ігнорувати існування конфліктної ситуації. – Кардинально змінюю свої погляди та дії заради іншої людини. – Поступаюсь чимось незначним заради іншої людини. – Шукаю рішення, яке б задовольнило всіх.
<p>Напевно, шукати рішення, яке б задовольнило всіх. Принаймні я б хотіла, щоб в моїй сім'ї це було так. Коли ми з чоловіком сваримось, ми намагаємось довести один одному, що ми праві. Виходить така битва у нас. А якщо б сісти і пошукати спільне рішення і спокійно обговорити... Це було б дуже класно.</p>	<p>3.6 Як ви думаєте, яка стратегія вирішення конфліктів є найбільш ефективною? Чому? Поділіться, будь ласка, власним досвідом.</p>
<p>Мабуть, так. Активне слухання, пошук спільного рішення. І ще коли не звинувачуєш іншого, а кажеш, що саме тобі неприємно. Я бачила в «супер-мамі». В шоу різних.</p>	<p>3.7 Що ви знаєте про комунікативні методи вирішення конфліктів? Звідки ви про них чули? Чи використовуєте ви їх для гармонізації стосунків у родині та як саме ви робите?</p>

Вікторія Г., 30 років, донька 4 роки, донька, 1.5 роки (Єва, 8 інтерв'ю, 30.05.2024, індивідуальний формат)

Релевантний текст	Загальні теми
Так, сто відсотків.	1.1 Чи у всіх сім'ях є конфлікти?
Постійно. Ну не щодня, але раз на тиждень точно.	1.2 Як часто в вашій родині виникають конфлікти?
Між партнерами та з батьками.	1.3 Зазначте, будь ласка, вид конфліктів, який найчастіше виникає в вашій сім'ї? (Наприклад, конфлікт між партнерами, конфлікт між подружжям та старшим поколінням, конфлікт між подружжям та їх оточенням)
Виховання дитини і нестача фінансів точно на першому місці. На другому домашні обов'язки. Потім на третьому повага і на останньому нестача спілкування.	1.4 Які теми найчастіше призводять до конфліктів у вашій сім'ї? (Наприклад, нестача фінансів, домашні обов'язки, повага один до одного, нестача спілкування, виховання дитини, а також може інші проблеми – назвіть їх у послідовності важливості, де перше - найважливіше).
Так, це був конфлікт через виховання дитини.	1.5 Чи пам'ятаєте Ви привід останнього конфлікту? Якщо так, зазначте його, будь ласка.
Недовго. Годину максимум.	1.6 Як довго тривають конфлікти у вашій сім'ї? Як відбувається примирення?
Два. Вони не серйозні, але часто є якісь суперечки.	1.7 Оцініть, будь ласка, інтенсивність конфліктів в вашій сім'ї за шкалою від 1 до 5, де 1 – спокійний діалог, а 5 – агресивна суперечка.
Я намагаюсь бути більш стриманою, щоб не турбувати дітей.	2.1 Як ви оцінюєте власну реакцію на конфліктні ситуації, коли ваша дитина перебуває поруч?
Старша вже трохи розуміє, що коїться, тому засмучується. А молодша не дуже розуміє, тому ніяк не реагує. Може	2.2 Які реакції вашого малюка на конфліктні ситуації в сім'ї ви

тільки засмутитись, якщо в цей час на неї не звертають уваги, не грають. Трохи відволікають від самого конфлікту, тому це може і добре.	помічаєте і як вони впливають на розвиток конфлікту?
Якщо саме з партнером сварюсь, то негативно. Ну ми якось на дистанції з ним. Ображаємось, починаємо щось додумувати. А якщо з батьками, то ми з чоловіком навпаки стаємо якось ближче.	2.3 Як ви вважаєте, як впливає конфлікт на ваші стосунки з партнером?
Ну я взагалі така людина емоційна, все близько сприймаю, тому якщо я з кимось посварилась, то потім мене все розчаровує. Я ходжу в поганому настрої і до всіх чіпляюсь. А як тільки помирилось з чоловіком або з батьками, ну з ким я там сварилась, то одразу і жити легше.	2.4 Як ви вважаєте, як впливає конфлікт на ваші стосунки з оточенням? (Наприклад, друзями, колегами по роботі, сусідами).
Так. Я зазвичай ділюсь усім з подругою, а вона мені щось радить, тому можна сказати, що так.	2.5 Чи мають інші люди вплив на конфлікт? (Наприклад, поради друзів або родичів).
Так. Ми з чоловіком ходимо до сімейного психолога.	2.6 Чи використовуєте Ви які-небудь додаткові ресурси або методи для вирішення конфліктів у вашій сім'ї? (Наприклад, консультації з психологом, вивчення літератури, звернення до онлайн-ресурсів)
Образу, розчарування, сум.	3.1 Які емоції ви зазвичай відчуваєте під час конфлікту?
Не знаю. Просто сам конфлікт. Я устаю від сварок.	3.2 Що вас найбільше дратує в конфліктах?
Ні.	3.3 Чи буває так, що Ви готові йти на все, аби виграти конфлікт?
Ні.	3.4 Чи відчуваєте Ви себе слабким(ою), коли програєте в конфлікті?
Я поступаюсь чимось незначним заради іншої людини.	3.5 Оберіть, будь ласка, один з варіантів відповідей, який

	<p>найкраще описує ваш тип поведінки під час конфлікту. При конфлікті я зазвичай:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Намагаюсь переконати іншу сторону у своїй правоті. – Намагаюсь ігнорувати існування конфліктної ситуації. – Кардинально змінюю свої погляди та дії заради іншої людини. – Поступаюсь чимось незначним заради іншої людини. – Шукаю рішення, яке б задовольнило всіх.
<p>Шукати рішення, яке б задовольнило всіх, бо так всі в плюсі.</p>	<p>3.6 Як ви думаєте, яка стратегія вирішення конфліктів є найбільш ефективною? Чому? Поділіться, будь ласка, власним досвідом.</p>
<p>Я знаю про те, що треба прислуховуватись до іншої людини та проявляти емпатію. Наш психолог це розповів і ми намагаємось використовувати це.</p>	<p>3.7 Що ви знаєте про комунікативні методи вирішення конфліктів? Звідки ви про них чули? Чи використовуєте ви їх для гармонізації стосунків у родині та як саме ви робите?</p>

Декларація
академічної доброчесності
здобувача ступеня вищої освіти ЗНУ

Я, Владикіна Єва Ігорівна, студентка IV курсу бакалаврату, денної форми навчання, факультету соціології та управління, спеціальність 054 «Соціологія», адреса електронної пошти veixxwork@gmail.com:

- підтверджую, що написана мною кваліфікаційна робота на тему «Комунікативні технології вирішення конфлікту в молодій сім'ї з дитиною до трьох років» відповідає вимогам академічної доброчесності та не містить порушень, що визначені у ст. 42 Закону України «Про освіту», зі змістом яких ознайомлений/на;

- заявляю, що надана мною для перевірки електронна версія роботи є ідентичною її друкованій версії;

- згодна на перевірку моєї роботи на відповідність критеріям академічної доброчесності у будь-який спосіб, у тому числі за допомогою інтернет-системи, а також на архівування моєї роботи в базі даних цієї системи.

03.06.2024

Є.І. Владикіна

Науковий керівник,
професор кафедри соціології, професор,
доктор філософських наук

03.06.2024

М.А. Лепський